

FUGLE & NATUR

Kom med til
ØRNENS DAG

Forstå
biodiversitetsloven

Vinterens rovfugle

Odins ravne
flyver igen

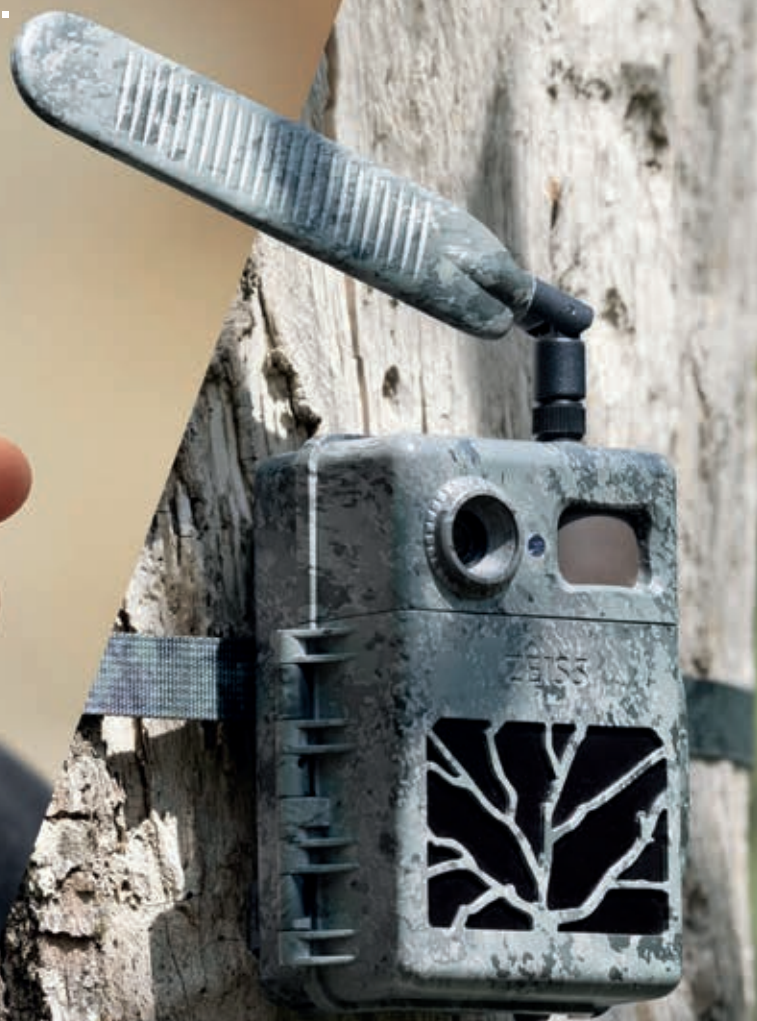
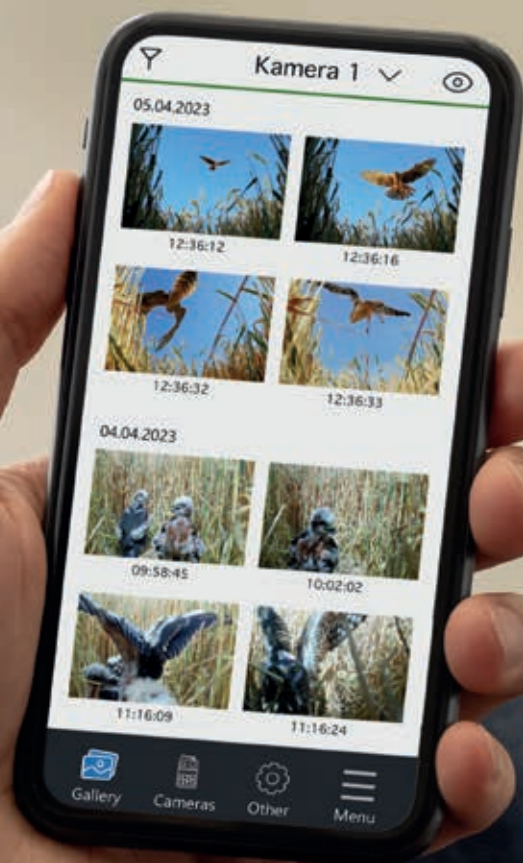
SKARVEN

SYNDEBUKKEN DER SIDDER MED SORTEPER

**Out in nature.
Anytime,
from anywhere.**
Thanks to extensive
cellular coverage.

ZEISS

Seeing beyond

ZEISS Secacam 5 & 7

ZEISS Secacam 5 & 7 vildtkameraer modstår ikke kun de hårdeste vejrforhold, men også vanskelige netværksforhold - det moderne LTE-modul kan oprette forbindelse til en bred vifte af mobilnetværk fra forskellige udbydere og vælger automatisk det bedste signal på det sted, hvor det er installeret. De optagne fotos fra vildtkameraet overføres pålideligt inden for EU, Schweiz, Norge og Storbritannien.

zeiss.com/nature/trailcam

KOLOFON

Forside

Mursejler.

Foto: Helge Sørensen

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening (DOF) / BirdLife Danmark

Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00
(alle hverdage 11-15).
Mail: dof@dof.dk

Redaktør (ansv.):

Karina Demuth
tlf. 20 85 89 69
karina.demuth@dof.dk

Korrektur:

Anne-Grete Ditlevsen

Annoncer:

Josefine Buus Jacobsen

Ture og møder:

Mia Illander Albrektsen

Oplag:

17.300. ISSN: 1395-8860

Layout og tryk:

KLS PurePrint A/S

ENERGIANLÆG PÅ LANDBRUGSJORD, TAK!

Klimakrisen buldrer desværre derud af, og de globale temperaturer sætter dystre rekorder igen og igen, så der er ingen tid at spille med at få omlagt til vedvarende energi (VE). Krigen i Ukraine har accelereret dette, og EU har sat turbo på den grønne omstilling med vedtagelsen af en såkaldt nødforordning. Den skal på kort tid øge Europas energiproduktion fra fx sol og vind og dermed gøre os mere uafhængige af russisk gas.

I Danmark har regeringen det seneste års tid sat gang i at implementere dette, og flere initiativer vil komme til at påvirke vores trængte naturområder, inkl. de områder der er beskyttede af EU's naturdirektiver.

I slutningen af 2023 besluttede regeringen og fem af de øvrige partier i Folketinget derfor at påbegynde udpegnen af såkaldte energiparker, hvor energiproduktion har førsteprioritet, også på evt. bekostning af natur. De første 32 områder er udpeget, og flere vil følge inden længe, for regeringen har besluttet at firedoble den vedvarende energiproduktion på land inden 2030. Den udbygning kommer til at ændre vores landskab markant med både flere solpaneler, flere vindmøller og flere såkaldte PtX-anlæg, som skal omdanne den producerede el til andre energiformer som fx brint.

I februar 2024 aftalte et stort flertal i Folketinget desuden at undersøge muligheden for at placere fem testmøller på op til 450 meters højde ved Østerild Plantage i Thy. Planen havde ellers været at bygge dem i Natura 2000-områder i Vadehavet, men det er heldigvis skrinlagt p.t. efter massivt pres fra blandt andre DOF. En vurdering af miljø- og habitatkonsekvenser i Østerild er nu sat i gang, og om et års tid skal Folketinget så endeligt beslutte, hvor møllerne skal stå.

Miljøminister Magnus Heunicke forsikrede i december 2023 om udbygningen af energianlæg, at vi går ikke på kompromis med sårbare naturområder, og vi tager vidtgående hensyn til naturen og miljøet, når der skal etableres energiparker. Og partileder for Det Konservative Folkeparti, Mona Juul,

var på samme bølgelængde: Med denne aftale udbygger vi vindenergien til lands samtidig med, at vi beskytter de vigtige 33 naturområder.

I de næste par år er der al mulig grund til, at vi holder politikerne op på deres løfter og stiller skarpt på, at udbygningen af VE ikke bliver et frontalangreb på fugle og natur i vores Natura 2000-områder og vores fredede områder, inkl. de beskyttede naturtyper som heder, enge, moser og overdrev (33-naturen).

VE-anlæg bør udelukkende placeres på landbrugsjord, så vi ikke ødelægger den sparsomme natur, vi har tilbage. Ødelæggelse af sårbar natur på bekostning af energiproduktion bør være no go – især i et rigt samfund som vores. Derfor er det uforståeligt, at man nu undersøger en udbygning af Østerild testcenteret i Thy ved beskyttet klithede. Anlæg af mastodontmøller her vil smadre en naturtype, som Danmark har en helt særlig forpligtelse til at beskytte, og som vi har brugt millioner på at beskytte via EU-midler!

DOF støtter udbygning af VE både på land og især på havet uden for vigtige rasteområder for vandfugle. På land bør udbygningen kun ske på landbrugsarealer. De udgør 60 pct. af landet, så hold solpaneler, vindmøller, PtX og elledninger ude af vores sparsomme natur. Lad i stedet solen og vinden få frit spil over vores beskyttede naturområder.

EGON ØSTERGAARD,
FORMAND DOF

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

GIV NATUREN OG FUGLENE EN HÅNDRÆKNING DER VARER LANGT UD I FREMTIDEN

Ved at betænke DOF BirdLife i dit testamente er du - selv efter din levetid - med til at hjælpe vores truede ynglefugle og sårbare natur.

Læs mere og få gratis hjælp til dit testamente på dof.dk/arv

SKARV

INDHOLD

Skarv	6
Dus med Adam	12
Danmark siden sidst	16
Bliv skarp på fuglestemmer.....	18
Årtiers tålmodighed i Tøndermarsken	22
På fodtur gennem Marsken	24
Marco Polo på fuglekig	30
Birding for børn: Vadehistorier	34
Kæmpeuglen kommer!.....	36
Kort nyt verden	40
Tryggelev Nor.....	42
Ture og mødekalender.....	46

18

iStock
Credit: Sunil mavidi

30

36

SKARVEN

SKARVEN ER DER SIDDER

Foto: Torben Andersen

SYNDEBUKKEN, MED SORTEPER

Fiskerne hader den, for den æder 500 gram fisk om dagen. Fugleelskere er fascinerede af den, for den er vild natur og en urgammel art med en uskreven indfødsret i Danmark

AF JAN SKRIVER

En forårsdag for år tilbage deltog jeg i en optælling af ynglende skarver på Rønland Sandø i den sydlige del af Thyborøn Kanal, derude så langt mod vest man næsten kan komme i Danmark. Det er her, ålekragerne har for vane at vende.

På vej til mødestedet for sejladsen mod sandøen kørte jeg forbi kemifabrikken Cheminova, hvor der lugtede, som om der var faldet et sødemiddel ud af himlen.

I vejrabatten langs fabrikken gik et sjak af kommunens folk og samlede ispapir og tomme øl-

dåser, for der skal se ordentligt ud, når turisterne ankommer.

Efter optællingen stod lokale fiskere klar på fjordbredden, da vi kom i land. De ville høre, hvor mange skarver, der havde reder på sandøen. 1.000 par var der dengang i kolonien, sådan i runde tal.

”Det duer ikke med skarver i fjorden, de ødelægger vores fiskeri”, sagde fiskerne, mens Cheminova sendte sine sødlige lugte til himmels og skyllede spildevand med en smag af kemi ud i havet ved hofde 42.

Foto: Erik Biering

- ▶ "Desuden er de grimme, og så sviner de, så vi snart ikke kan være her. Skarver er ikke til nogen nytte", lød det.

Fiskeæderen, der deler vandene

Efter turen til Vestjylland tog jeg østpå til Hals, hvor der holdt flokke af skarver til på revlerne nær Limfjordens munding ud mod Kattegat. Som runer på revler sad skarverne og berettede om alt godt fra havet. Det var her, hvor der en sensommerdag for nogle år siden skyllede døde fisk i titusindvis i land efter et af Danmarkshistoriens mest omfattende iltsvind, der udraderede alt

liv på havbunden.

Jeg snakkede med fiskere på havnen, der ligesom kollegerne ude vestpå havde skarven.

"Den skider uhyrlige mængder af gano. Skarvlort ætser, så alt liv forsvinder, det er derfor, at øerne herude er skyllet væk af havet", sagde fiskerne.

Det er sådan, det er med skarven, syndebugken over alle i den danske fuglefauna. Den sidder altid med Sorteper i spillet om fiskeliv og vandmiljø. Fuglen deler vandene, salte såvel som ferske. Elsket af nogle som symbol på vild og uregerlig natur med

rødder i urtiden og hadet af andre, fordi den formaster sig til at leve af fisk og skide hvidt. Gifte, næringsstoffer og iltsvind, det lever vi med.

Naboskab med lyde og dufte

Tegneren og naturkunstneren Jens Gregersen har i knapt et halvt århundrede været nabo til skarven i træerne på øen Vorsø i Horsens Fjord. Med bopæl på øen har han nærstuderet fuglene siden 1977 og har oplevet skarvens storhed og fald i kolonien, som toppede i 1991 med 5.000 ynglepar på øen. I dag er kun 200 par tilbage

I modsætning til andre vandfugle har skarven ikke en vandskyende, ydre fjerdragt. Det gør den til en effektiv og lydløs fisker. Ulempen er, at fuglen må tørre sine vinger efter et dyk.

siger Jens Gregersen, der engang før den russiske annektering besøgte Krim-halvøen, hvor en af verdens største skarvkolonier på 15.000 ynglepar havde slået sig ned nær et atomkraftværk.

“Fiskerne bekæmpede skarverne i stor stil ved at hælde petroleum på rederne og brænde dem af. Skarverne måtte derfor flytte op i træer for at yngle i sikkerhed. Det er mennesket, som har gennet skarven op i træerne, hvor den er i større sikkerhed mod efterstræbelse. Hvis skarven kunne være i fred, ville den vælge at yngle på øer og holme. Her er føden lige ved næbbet, og her er det hurtigere at bygge en rede end i et træ, hvor det tager den 20 dage at etablere sig”, siger Jens Gregersen.

Skarven og den sidste olie

Siden 1992 er udvalgte danske skarvkolonier blevet ‘reguleret’, der er et civiliseret synonym for ordet ‘bekæmpet’. Enten er der blevet sprøjtet olie på æggene, så fostrene dør, ellers også er rederne blevet fjernet.

“I 2023 blev der reguleret skarver i 13 af de 87 kolonier, der var i Danmark. Det er udelukkende, hvor skarven yngler på jorden, at der bliver reguleret. De seneste otte år er der årligt reguleret omkring 4.000 skarvredere i de danske kolonier. I årene 2003-2008 blev der hvert år reguleret 6.000-7.000 reder. De senere år har reguleringen resulteret i, at der ingen unger er kommet på vingerne fra 15 procent af den danske ynglebestand”, siger Thomas Bregnballe, der er seniorforsker på Institut for Ecoscience, Aarhus Universitet og ekspert i skarven.

Først mennesket, så havørne

Set fra en skarvs synsvinkel er mennesket fjende nummer et, men nu er

også havørnen trådt frem i fjendebilledet for danske skarver.

Forskerne bag den årlige skarvrapport fra Aarhus Universitet vurderer, at mindst 15 procent af landets ynglende skarver i 2023 blev forhindret i at få unger på vingerne på grund af havørne, enten fordi de jager eller forstyrrer. Med andre ord er havørnene ved at overhale effekten af den nationale regulering med oliering og fjernelse af reder.

“Der sker ofte det, at havørnene jager skarverne væk fra deres reder, så æggene bliver taget af store måger. Til sidst kan skarverne finde på at udvandre og etablere sig på lokaliteter, hvor de ikke får så mange unger som i deres foretrukne ‘hjem-koloni’. Vi har meget tydeligt set dette mønster ved Brændegårds Sø på Fyn og ved Tofte Sø i Lille Vildmose, hvor kolonier på henholdsvis godt 7.000 og 4.000 ynglepar er reduceret til 1.000 par og under 100 par. Nedgangen er efter alt at dømme sket, fordi der hver dag opholder sig adskillige ørne i kolonierne”, siger Thomas Bregnballe.

Færre reder i flere kolonier

De helt store skarvkoloniers tid er tilsyneladende ved at rinde ud i den danske kystnatur. Tendensen går imod en større geografisk spredning af de ynglende skarver med færre reder på flere lokaliteter. I 1980’erne var der under 10 skarvkolonier i Danmark, nu nærmer vi os 100.

“I Nordjylland har vi oplevet et nyt fænomen, nemlig skarver med reder i et læbælte af høje nåletræer flere kilometer fra kysten. Og i Korsør har skarver ynglet tæt på en jernbane og i træer nær et boligområde ud til en vej, hvor der dagligt kører biler og færdes mennesker. Skarven er bedre til at tilpasse sig, end vi troede for år tilbage”, ▶

på Vorsø, der er artens danske vugge. Det var her, at skarven i 1940’erne tog chancen og etablerede sig efter at være blevet udryddet som dansk ynglefugl mod slutningen af 1800-tallet. Og det var med Vorsø som afsæt, at skarven bredte sig til det meste af Danmark i årene efter at fuglen i 1980 blev fredet i alle Europas lande.

“At være nabo til en skarvkoloni er rigtig hyggeligt. Der er en fantastisk stemning med mange lyde og sansindtryk. Ligesom landmanden ikke er generet af lugten af gylle, så er jeg heller ikke berørt af duften af skarver”,

Fra 1904 til 1927 betalte staten skydepræmier for skarver i form af 1 krone pr. højrefod.

fiskede eller overnattede. Den kendsgerning kombineret med tre hårde vintre i træk med udbredt isdække i Nordvesteuropa gjorde det svært at være skarv i god kondition til ynglesæsonerne”, siger Jens Gregersen.

Lad naturens egen orden råde

DOF BirdLife mener, at bekæmpelsen af Danmarks skarver er gået for vidt og mangler saglighed. Set i lyset af den fortsat voksende bestand af havørne bør man i højere grad lade naturen gå sin gang og lade ørnene være med til at bestemme skarvbestandens størrelse.

”Der bør ske en tilpasning af myndighedernes dyre og omfattende skarvbekæmpelse, så der er plads til naturlige bestande af ynglende og rastende skarver i alle dele af landet. Der er ingen grund til at udrydde nye kolonier og give nye tilladelser til at skyde skar-

Foto: XXXXXXXXX

- siger seniorforskeren, der spår, at den danske ynglebestand vil stabilisere sig omkring 25.000 til 33.000 par.

Skarver blev skudt i Sydeuropa

På Vorsø har Jens Gregersen også oplevet den ny virkelighed med havørne, men han mener ikke, at de store rovfugle er hele årsagen til nedturen i kolonien i Horsens Fjord.

”Da havørnen begyndte at yngle på Vorsø, etablerede skarverne sig i træer væk fra ørnene. På det seneste er skarverne rykket helt tæt på øens hus, hvor jeg bor. Her føler de sig i større sikkerhed. Jeg er dog overbevist om, at en voldsom bekæmpelse af skarverne på deres overvintringspladser i Frankrig, Schweiz og Sydtyskland er en af hovedårsagerne til den tilbagegang, vi har set i mange danske ynglekolonier. I flere år omkring 2010 blev der i Sydeuropa hver vinter skudt flere end 40.000 voksne skarver, hvor fuglene

Foto: Erik Biering

ver. I Vestjylland får skarven skyld for at udrydde fiskebestande i åer, men i otte vestjyske åer er lystfiskernes fangster af laks øget med 80 procent siden 2010. I samme periode er skarvbestanden kun øget med 20 procent. Der er ingen saglig grund til at øge bekæmpelsen af skarven. Af hensyn til fiskelivet og lystfiskernes interesser er det bedre at gøre en større indsats for at fjerne spærringer i vandløb og genoprette gode gydepladser i åerne. I det hele taget er en større samfundsindsats for at forbedre det danske vandmiljø i fjorde og havområder til gavn for fiskelivet mere på sin plads end den fortsatte bekæmpelse af skarven", siger Egon Østergaard, formand for DOF BirdLife.

Fjern fortid og usikker fremtid

Se en skarv i øjnene og du får et tilbageblik i en urtid så fjern, at men-

Foto: xxxxxxxx

nesket endnu ikke havde taget sine første skridt ud ad evolutionens lange vej.

Skarven er en af de ældste skabninger på Jorden. Den har ikke ændret udseende i millioner af år. Naturen har designet den som en perfekt og strømlinet torpedo af en fugl, der kun fisker til eget forbrug i modsætning til mennesket.

Hvis vi lader skarven få det sidste ord i denne artikel, kunne det lyde sådan:

"Jeg har været her i 15 millioner år, I er ikke tørre bag ørerne endnu. Og ifølge de seneste prognoser, så holder I ikke så længe, som jeg har gjort. Jeg har nemlig aldrig gravet min egen grav. ●

NATUREN ER OGSÅ MIN RELIGION

Som biologistuderende er Adam dybt optaget af at lære, suge til sig og forstå de store sammenhænge. Når det kommer til fugle, finder han stor inspiration i DOF UNG.

TEKST OG FOTO: KARINA DEMUTH

Dus med himlens fugle: Sværger du til Swarovski, Zeiss eller farmors gamle teaterkikkert? Hvad er din største oplevelse som fuglekigger? Og har du et fugletip, som du vil dele? I de kommende numre af Fugle & Natur tager vi rundt i landet og møder nogle af de mange personligheder, der sammen tegner DOF.

Adam Sahl Søderdahl har alle dage haft en stor interesse for naturen og alt, hvad man finder derude. Men én dag skulle alligevel få en særlig betydning.

“Kort tid efter jeg startede på biologistudiet, inviterede min studiekammerat Magnus Bruun Knudsen mig med på en tur til Kalvebod Fælled på Vestamager, hvor han ville vise mig lidt fugle. Jeg havde ikke engang en kikkert med, og undervejs så vi med det blotte øje 20 - 30 arter, som jeg slet ikke vidste eksisterede”, fortæller han.

Den dag åbnede der sig en helt ny verden - som hvis man får et par nye briller, og ser alt det, der før var usynligt. Der var pludselig fugle alle steder, og det har der været lige siden. I 2021 var Adam afsted på sin første DOF UNG-lejr i Blåvand, og derefter er det gået stærkt.

Hvem er din fuglementor? Magnus lærte mig rigtig meget da jeg startede. Nu har lærlingen i nogle tilfælde overhalet mesteren, og vi bruger rigtig meget tid på at lære sammen og af hinanden. Jeg lærer også rigtig meget i DOF UNG, hvor der findes jævnaldrende, der har kigget på fugle siden de var 12 år, og hvor jeg sagtens kan lære nyt af en femtenårig. Det er så fedt. At der er folk, der er meget yngre end mig og ved meget mere om fugle.

Bedste fugleoplevelse? Magnus, et par andre gode studiekammerater og jeg er, som så ofte før, på Kalvebod Fælled med kikkerter. Det er en super tur, og vi har allerede set mange fugle. Pludselig kommer der en havørn imod os i meget lav højde. Det er i sig selv en stor oplevelse, og så ser vi med vantro, at den er jagtet af en vandrefalk. Og dér, lige for øjnene af os, oplever vi verdens hurtigste dyr der slår ned på en af verdens største ørne.

Det er en fuldstændig absurd National Geographic-størrelse oplevelse, vi her er vidne til. Vi er selvfølgelig helt eksalterede og ender med at stoppe folk, der går Amarminoen for at vise, hvad der skete lige for næsen af dem.

Værste fugle-skuffelse? Der er mange skuffelser, når man kigger på fugle. Da jeg var på Blåvand Fuglestation i 2022, blev der set gul sanger på Agger Tange. Det er en mega sjælden amerikansk art, og det var første gang den blev set i Danmark. Sammen med tre andre unge kørte jeg 180 km, men fordi vi havde været lidt længe om at komme ud ad døren, var dagslyset næsten væk, da vi ankom, og det samme var fuglen. Dér følte vi os lidt dumme. Næste dag var vi afsted igen og så den i et helt almindeligt lille grantræ på en helt almindelig sommerhusgrund, og den var ikke engang særlig gul. Det eneste fede var, at den var sjælden. Men selvom det hverken var en specielt god natur- eller fugleoplevelse, og det havde kostet os 700 km fordelt over to dage, var det jo fedt alligevel.

Bedste fugletip? Hvis du er ung og synes, at fugle er spændende, så skal du med på en DOF UNG-tur. Man lærer sindssygt meget og får et fællesskab om fuglene, som er vildt motiverende. Du kan også være heldig at møde én fra dit lokalområde, som du efterfølgende kan tage afsted med i hverdagene, og på den måde åbner det for nogle kontakter og oplevelser, der rækker meget længere end bare opholdet på lejren. Næste chance for at komme med er vores store tur til Blåvand. Der er rift om pladserne, men det er stadig muligt at tilmelde sig, og vi vil gå rigtig langt for at få plads til alle, der gerne vil deltage.

Bedste fuglebog? Fugle i felten er det eneste rigtige svar. Den findes i flere forskellige udgaver, og selv har jeg både den klassiske feltbog og den store pragtversion, hvor der er fokuseret mere på illustrationerne end på beskrivelser. Jeg købte bogen sammen med min mor i en boghandel i Næstved, fire år før jeg begyndte at se på fugle, bare fordi den var så flot. I dag bruger jeg den til at studere detaljer og drømme om alle de fede fugle, jeg gerne vil se, og bogen har fået en helt anden betydning for mig, end jeg oprindeligt havde forestillet mig.

Kikkert? Swarovski NL pure 10 x 32 har et meget bredt synsfelt, og jeg synes, at det er den bedste kikkert, der nogensinde er lavet. Den er især god, når man som jeg bruger briller, fordi man kan skrue øjestykkerne helt ind. Så behøver man ikke at tage brillerne af for at bruge kikkerten, og på den måde kan man spare nogle dyrebare sekunder.

Kamera? Sony A7 III er et spejlløst kamera, der kan tage mange billeder ad gangen og dermed ramme præcis det millisekund, hvor fuglen kigger lige ind i kameraet eller positionerer sig helt rigtigt, så det ser godt ud. Jeg foretrækker en lukketid på 1/1.000 og gerne 1/4.000 til flugtbilleder. Kameraet har en størrelse, der gør, at jeg stadig orker at tage det med i felten. Men til doku-billeder er det selvfølgelig totalt overkill.

Hvad kan du godt lide ved at opholde dig i naturen? Hele mit liv drejer sig om naturen på den ene eller anden måde. Jeg har en dyb trang til at forstå, blive klogere, komme tættere på de mange forskellige arter og finde meningen med det hele. De svar, som

- ▶ andre måske får i kirken, finder jeg i naturen. Så man kan sige, at naturen også er min religion. Jeg var i Ecuador sidste efterår, og det gav mig en vild erkendelse af, hvor meget liv, der er i verden, og hvor komplekst alting er i den ægte natur. Ikke mindst i forhold til det tæmmede og dyrkede land, som vi har i Danmark, hvor der kun er det liv, vi selv har valgt indenfor nogle meget faste rammer.

Hvad kan du godt lide ved fuglen som væsen? Jeg kan godt lide, at fuglene kan flytte sig, og at de dukker op alle steder. De har deres faste trækruter

og mønstre, men indimellem bryder de ud, og det er dét, der gør, at vi kan jage hits og gå efter sjældne fugle. En plante er mere stationær, mens en fugl altid er på farten. Så man kan ikke bare tage hen til et sted og se den.

Hvem deler du din fugleinteresse med? Alle de dejlige venner, jeg har fået i DOF UNG. Det var et møde med ligesindede og et fællesskab, der kom fuldstændigt bag på mig. DOF UNG giver mig en følelse af, at det er helt ok at være nørdet, og det er en helt ny dimension for mig, at det at kigge på fugle er noget, man deler og har sammen. Man har pludselig nogle at sammenligne sig med og dyste med, og det betyder, at man sætter barren lidt højere. Der er altid én, der er dygtigere, og man bestemmer selv, om man vil løbe hurtigt for at følge med, eller om man vil lægge sig i slipstrømmen og nyde, at der er så mange kompetente mennesker, der finder nogle spændende fugle frem. Det har givet nogle foræring på dk-listen, som jeg ellers ikke ville have haft.

Yndlingsfugl? Jeg har en ny yndlingsfugl hver uge, men én som jeg ofte vender tilbage til, er storsprove, også selvom den ikke er specielt ualmindelig. Den ser helt vanvittig ud med et kæmpe næb og har det mest eksotiske og melankolske kald. Og når den borer næbet ned i sandet og hiver en enorm orm op, er det en total-oplevelse, som hver gang gør mig helt paf. Wow!

Hvad er du god til? Jeg føler mig sjældent specielt god, fordi jeg omgiver mig med så mange dygtige folk. Men jeg er systematisk og har en fin forståelse for taksonomi. Derfor kan jeg, når jeg ser en fugl, som jeg ikke kender, som regel placere den i en kasse, hvor den hører til. På den måde starter jeg

BLÅ BOG

Adam Sahl Søderdahl, 24 år, bor i studielejlighed i Københavns nordvest kvarter, har en bachelor i biologi og er i gang med sin kandidat med speciale i biodiversitet på Københavns Universitet. Adam har været medlem af DOF siden 2020, er udvalgsmedlem i DOF UNG og en del af DOF's Naturpolitisk Udvalg.

sjældent helt fra bunden, når jeg ser eller skal lære om en ny fugl.

Hvad er du dårlig til? Jeg er ikke så god til de meget specielle kendetegn, for eksempel om en fugl har et eller to vingebånd og om øjenbrynstripen går hele vejen bag om øjet. Når først fuglen sidder foran mig og der går hitrus i blodet, glemmer jeg ofte at lægge mærke til detaljen. Så når det gælder små brune sangere, læner jeg mig gerne op af andre dygtige fuglekiggere.

Kom med på lejr

DOF UNG er DOF's tilbud til dig, der er mellem 12 og 30 år og interesseret i fugle og natur. DOF UNG arrangerer flere årlige, landsdækkende lejre samt forskellige andre aktiviteter. Næste tur er den store efterårslejr i Blåvand i uge 42. For flere detaljer og tilmelding, se DOF UNG's instagram og Facebook.

NATUR BUTIKKEN

Vesterbrogade 138 1620 København V naturbutikken.dk

Observer
dyrelivet i haven
med udstyr fra
DOF BirdLife

DOF BIRDLIFE ET15 MINILOMMELYGTE & DOF BIRDLIFE ET20 LOMMELYGTE

En virkelig kraftfuld og bærbar LED lommelygte med en imponerende lysstyrke på 2050 lumen og en rækkevidde på 217 meter. Letvægtsdesign på kun 90 gram og udstyret med en Type-C opladningsport og 6 brugervenlige tilstande. Vandtæt (IP67) og robust aluminiumskrop gør den perfekt til ethvert eventyr.

—
Pris kr. 319,- / 349,-

DOF BIRDLIFE R5000-WIFI VILDTKAMERA

DOF BirdLife R5000-Wifi er et alsidigt vildtkamera designet til forskellige anvendelser. Med en høj opløsning på op til 60 megapixel for billeder og 4K-videoptagelse, kan du fange fine billeder og videoer af fugle, egern og andre besøgende i din have. Kameraet er robust og vejrbestandigt med IP66 vandtæthedsklassifikation og infrarøde LED'er til nattesyn.

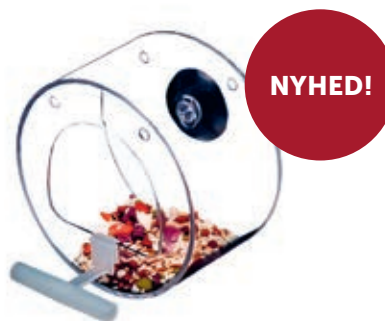
—
Pris kr. 999,-

DOF BIRDLIFE 13H AKRYLFODERHUS TIL VINDUET

Dette elegante foderhus er designet til at skabe en unik oplevelse. Med sit klare akrylmateriale kan du iagttage fuglene uden at forstyrre. En robust og holdbar konstruktion gør det let at montere direkte på vinduet ved hjælp af de medfølgende, stærke sugeskiver.

—
Pris kr. 149,-

DOF BIRDLIFE 13RD AKRYLFODERKUGLE TIL VINDUET

Denne foderkugle er designet i robust, gennemsigtig akryl, der giver dig mulighed for at iagttage fuglene, mens de spiser, uden at forstyrre dem. Med en diameter der sikrer plads til forskellige typer foder, er den perfekt til at tiltrække en bred vifte af fuglearter.

—
Pris kr. 159,-

SIDEN SIDST DANMARK

JAN SKRIVER (JS)

Foto: Jan Skriver

Blandt andet løvsanger trækker om foråret nordpå ad en vestlig rute i Afrika, og det er nærliggende at kæde deres tidlige ankomst til Danmark sammen med de varme vinde.

Trækfugle ankom tidligt i år

Løvsanger og rødstjert ankom dette forår til Danmark godt en uge tidligere fra deres vinterkvarterer i Afrika end sidste år. Det samme gjorde gærdesangeren, der holder vinter i Østafrika. Også broget fluesnapper, skovsanger, sivsanger, kærsanger, gulbug og nattergal blev observeret usædvanlig tidligt i 2024.

Det dokumenterer de såkaldte spontantællinger, der 1. marts sidste år blev introduceret af DOF. Indtil videre har 340 ornitologer bidraget med næsten 15.000 tællinger. En tælling varer kun fem minutter, hvor man skal stå stille, og den kan gennemføres overalt - på en gåtur, en cykeltur eller under et stop i bil på vej fra A til B.

"Tællemetoden gør det muligt at følge de almindelige fuglearter året igennem, og med tiden give et overblik over alle trækfuglearternes ankomst til Danmark. Også kort over fuglenes tæthed i landet kan tage form, så vi får mere nuanceret viden om de enkelte arters forekomst gennem året", siger biolog Daniel Palm Eskildsen, DOF.

Ung havørn ringmærket udenfor ØrneTV's rækkevidde

Årets ØrneTV blev ikke til noget, fordi havørnene ved Hyllekrog valgte en rede 70 meter fra WEB-kameraet over rovfuglenes gamle rede. Men levende billeder eller ej, havørneungen skulle naturligvis ringmærkes.

"Den enlige ørneunge er sund og velnæret, sådan er det ofte, når der ingen konkurrence er fra en jævnaldrende søskende i ørnereden. Der er tale om en hun på fem kilo", fortæller Kim Skelmoose, der er leder af DOF's Projekt Ørn.

EFTER POLITIANMELDELSE:

Firma påbudt at stoppe ulovlig ødelæggelse af mågere

Alle fugle har ret til et familieliv, og det er ulovligt at fjerne fuglereder i yngletiden. Det blev endnu engang slået fast, da DOF Sydvestjylland politianmeldte firmaet NorSea på Esbjerg Havn for ulovlig fjernelse af mågere-der på et tag under renovering. Efter et påbud fra politiet blev udskiftningen af taget sat i bero til mågerne i god ro og orden havde fået deres unger på vingerne.

5 En koloni af sølvmåger får mulighed for at få unger på vingerne inden taget udskiftes.

Foto: Karin Gustausen, DOF Sydvestjylland

Engang et å-delta, i dag en kanal omgivet af dyrket land. Det marine miljø skal de kommende år sikres bedre mod forurening med gødende kvælstof.

EU'S LOV OM NATURGENOPRETNING ER NÆRMEST ET MIRAKEL

Om 26 år vil meget være bedre i Europas kriseramte natur, hvis sommerens ambitiøse EU naturgenopretningslov kommer til at leve op til sine ædle hensigter. Loven stiller os i udsigt, at alle økosystemer, der i disse år lider af dræning, intensiv dyrkning, overgødskning og iltsvind, vil være genoprettet i 2050. Og inden 2030 skal mindst 20 % af EU's samlede land- og havareal være genoprettet.

"Genopretningsplanen er epokegørende og på højde med EU's vedtagelse af Fuglebeskyttelsesdirektivet i

1979 og Habitatdirektivet i 1992, der banede vejen for bedre beskyttelse af fugle og deres levesteder", siger formand for DOF Egon Østergaard.

Danmark er med sine lavvandede fjord- og kystområder en 'stormagt', når det handler om vandfugle, og en af de allerstørste udfordringer bliver her at få reduceret forureningen med næringsstoffer fra industrilandbruget. På land vil det handle om at udpege dyrkede arealer, som skal føres tilbage til oprindelig natur.

Efter 65 års pause yngler mellemflagspætten i dansk skov

I 1959 yngede mellemflagspætten for sidste gang i en epoke i den danske natur. Men nu er den tilbage. Et ynglepar fodrede deres unger i den sønderjyske Draved Skov, der er en af Danmarks største urørte skove og del af en kommende naturnationalpark. Med sin tilstedeværelse giver mellemflagspætten sit blå stempel til en naturskov af største kvalitet og naturrigdom.

"Ynglefundet er meget glædeligt i sig selv, men det er også et tegn på, at Draved Skov byder på nogle helt særlige og gunstige livsbetingelser, der kan fungere som udstillingsvindue for andre skove, som skal lægges urørte de kommende år", siger specialkonsulent Martin Brink fra Naturstyrelsen Vadehavet, der er naturmyndighed for den spættevenlige skov.

Mellemflagspætte.
Foto: Peter Bonne

BLIV SKARP PÅ FUGLESTEMMER

Alle kan lære at genkende de mest almindelige fuglestemmer. Det handler bare om lidt øvelse og om at bryde opgaven ned i mindre bidder. Luise og Per Ekberg deler ud af de bedste tips fra deres populære fuglestemme-kurser.

AF LUISE OG PER EKBERG/ EKBERG FUGLEKURSER

Musvit eller blåmejse. Gråspurv eller skovspurv. Allike eller råge. De fleste nye fuglekiggere begynder med at lære fuglene at kende på deres udseende. Og det kan virke næsten magisk, når en mere erfaren ornitolog uden den mindste tøven identificerer en fugl, der sidder skjult

i et højt træ, bare på baggrund af et pip eller en trille. Endnu mere ærefrygtindgydende bliver det, når det går op for én, at en enkelt art kan have mange forskellige lyde, alt efter om det er en han, en hun eller en unge, om det er sommer eller vinter, og om det drejer sig om territoriesang, et kontaktkald eller et advarselsskrig.

Den gode historie er heldigvis, at alle kan lære at identificere de mest almindelige fugle alene ved hjælp af deres sang og kald. Men det hjælper helt klart, hvis du har nogen til at hjælpe dig lidt i gang og bryder opgaven ned i mindre bidder.

Ikke se men høre

Mange fugle ses ikke, slet ikke om

Gærdesmutte synger.
Sang: Lystig kvindren
med en trille i midten
af sangen, meget
kraftfuld i forhold til
fuglens størrelse
Foto: Per Ekberg

skrig så høje, at man nemt hører dem på ret stor afstand og på den måde bliver opmærksom på deres tilstedeværelse.

En manual til adfærd

Fuglenes stemmer siger meget om deres adfærd, aktivitet og sindsstemning, og efterhånden som man får skærpet sine sanser og lærer de forskellige kald at kende, er det næsten som at slå op i en manual. Når fuglene skælder ud med bestemte lyde, så bliver man opmærksom på, at der er noget galt. Kragerne udstøder for eksempel nogle gange en helt speciel 'grunk-lyd', og det betyder, at der er en rovfugl, de ikke synes om og gerne vil mobbe ud af deres territorium. Et andet eksempel er når svalekliren tikker ligesom en solsort, så ved vi straks, at den har unger nede i mosen, som den gerne vil advare. Og når fiskeørnene skriger en helt bestemt lyd, når de er på reden, betyder det, at en fremmed fiskeørn er trængt ind på deres enemærker. Derimod har fiskeørnene et helt andet skrig, når det er et menneske, der er kommet for tæt på reden.

Lyden af stille ugle

Ugler opdager man ikke så tit ved hjælp af synet, her kommer igen fuglenes advarselslyde os til stor hjælp, og det behøver ikke engang at være fra uglen selv. Et eksempel er når flere solsorte og andre småfugle slår sig sammen og skælder ophidsede ud i kor. Så ved vi af erfaring, at der må være en ugle lige i nærheden, og så er det om at skærpe sin opmærksomhed og søge efter den. Det kunne jo være en af de sjældne ugler.

Man kan på den måde lære fuglenes sprog, og hvordan de kommunikerer med hinanden, og for den sags skyld også hvordan de kommunikerer til os mennesker, hvor de nogle gange beder os om at stikke af og forlade deres territorium, fordi vi fx er kommet for tæt på deres rede eller har forskrækket dem.

Viden modvirker misforståelser

Hvis man ikke kender fuglenes sprog og lyde, kan man derimod let komme til at misforstå dem. Fx troede en ikke-kyndig fugleinteresseret engang, at en blåmejse havde fået en fjer 'galt i

sommeren og nærmest slet ikke i skov, hvor der er blade på træerne. Derfor bliver vi ikke opmærksomme på de mange forskellige fugle, der gemmer sig i løvet, medmindre de siger noget. En anden udfordring er, at fuglene ofte er så langt væk, at man ikke umiddelbart ser dem, selv hvis de ikke er gemt væk i det grønne. Til gengæld er de fleste fugles sang, kald og advarsels-

SANG OG KALD

De fleste fugle synger stort set kun i yngletiden for at hævde territorium, søge mage og opmuntre hunnen. Nogle få synger også om vinteren for at hævde vinterterritorium.

Kaldet benyttes til gengæld året rundt. Hver art har flere forskellige kald, for eksempel advarselskald, kontaktkald (i flok), flugtkald (når de flyver), træk-kald, mobbekald, lokkekald, tiggekald/ungekald (hunner og unger). Kaldene er korte kontante lyde, der gentages afhængigt af situationen.

I Fugle & Natur nr. 1-2025, der udkommer i februar, giver Luise og Per Ekberg flere konkrete redskaber til at genkende forårets forskellige stemmer.

KEND ET KALD

Alle fugle har et større eller mindre repertoire, men her nævner vi de letteste kald, du ofte vil høre i efteråret og vinteren i din have, eller når du går en tur i skoven (antallet af gentagelser varierer):

Solsort: Almindeligvis siger den 'Tjok, tjok, tjok tok'.

Sjagger: Siger 'Sjag..., sjag'.

Rødhals: En række 'tik', som når man slår to sten hurtigt mod hinanden.

Gærdesmutte: Klaprende som en pind, der bliver trukket hurtigt over et metalgitter.

Bogfinke: Den siger sit navn 'Fink, fink, fink'.

Kvækerfinke: Den siger næsten også sit navn 'Kvææk, kvææk'.

Dompap: Den har et karakteristisk meget blødt 'Dyy, dyy, dyy'.

Stillits: Den siger sit navn 'Stig-lits, stig-lits'.

Grønsiken: Et langtrukket 'Tziiiio'.

Husskade: Hæst 'Tjaka, kæækææ'.

Ravn: 'Korrp...korrp' Høres på lang afstand, er speciel.

Stor flagspætte: 'Kick. kick.', minder lidt om solsorts kald, men skarpere.

Det er meget individuelt, hvordan vi opfatter lydene, så lyt til dem og dan din egen måde at huske dem på. Ovenstående er som vi hører dem og vores forslag til at huske dem.

Rødhals synger. Sang: Springer i tempo og toner, lyder lidt som når en korkprop gnides på en rude. Foto: Per Ekberg

næbbet' og ville have hjælp af hende til at fjerne den, fordi blåmejsen fløj rundt omkring hende med fjer i næbbet og sagde lyde. Men blåmejsen ville i stedet gøre opmærksom på, at hun var for tæt på stedet, hvor den var ved at bygge sin rede. Sådanne misforståelser kan vi undgå, hvis vi kender fuglenes lyde og adfærd.

Et andet eksempel er, når mennesker slår lejr for at overnatte i naturen. Her er de ofte ikke opmærksomme på, at en duehøg, havørn eller anden rovfugl advarer og med deres stemmer fortæl-

ler, at lejrpladsen er for tæt på deres rede.

Begynd din læring nu

Helt oplagt, men også en smule overvældende er det selvfølgelig at begynde at træne fuglenes sang om foråret, der byder på en sand symfoni af forskellige stemmer, men du kan sagtens tage hul på opgaven her i sensommeren og fortsætte vinteren igennem, hvor mængden af stemmer er noget mere overskuelig. Vi skelner mellem sang og kald (se faktaboks).

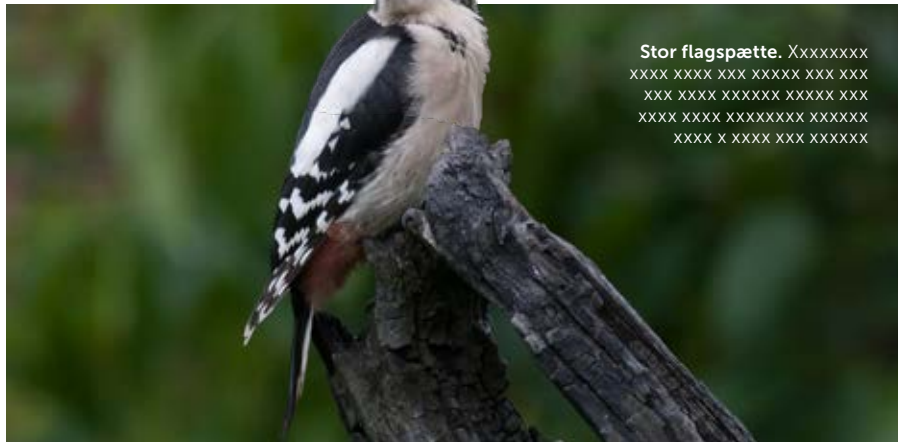
Få fuglearter synger dog om vinteren fx rødhals og gærdesmutte, så du kan få dem helt på plads, inden de øvrige arter begynder at synge i munden på hinanden om foråret.

I løbet af efteråret og vinteren er der som sagt kun få fugle, der synger, så her kan du træne de mest almindelige kald ved at observere fuglene og lytte til deres stemmer samtidigt. Du kan så også lægge mærke til deres adfærd, mens de siger lydene, så du kan begynde at tilegne dig, hvilke lyde de bruger i bestemte situationer. Tag de

letteste, hvor du kender fuglen i forvejen fx gråkrage, husskade,

Allerede i januar og februar får rødhals og gærdesmutte selskab af solsort og mejser. Og når du først er i gang, bliver der virkelig noget at glæde sig over, for der åbner sig hurtigt en hel verden af nye fugle, der før var gemt væk i træer og buske, var for langt væk til at kunne ses detaljeret eller bare er mest aktive om natten. Det giver pludselig mening, når de fleste øvede fuglekiggere fortæller, at de faktisk finder langt flere fugle i felten ved hjælp af hørelsen end synet. ●

Stor flagspætte. XXXXXXXX
XXXX XXXX XXX XXXXX XXX XXX
XXX XXXX XXXXXXX XXXXX XXX
XXXX XXXX XXXXXXXX XXXXXXX
XXXX X XXXX XXX XXXXXXX

7 TIPS: NYE LYTTERE KAN BEGYNDE HER

1 TAG EN BID AD GANGEN

Koncentrer dig om fx én fugl om dagen eller om ugen. Se på fotos og lyt til stemmen. Tag derefter en tur ud for at se, om du kan finde den. Som forbedrelse kan du i DOFbasen se, hvor du har chancen for at finde den givne fugl.

2 BRUG ØJNE OG ØRER

Når du ser en fugl og samtidig hører den synge, er det nemmere at forbinde art og sang. Så tag dig tid til at sætte dig i naturen eller i haven og læg mærke til, hvad du ser og hører. Som et supplement kan du, på DOF's hjemmeside under Fakta om fugle/Danmarks fuglestemmer/video se og høre små videooptagelser af fugle, der synger.

3 LÆR AF EKSPERTERNE

En god start, når du skal begynde på at lære fuglestemmer, er at tage afsted med andre fuglekiggere, der er længe end du i deres læring. Som medlem af DOF har du gratis adgang til en lang række spændende, lærerige og hyggelige fugleture over hele landet. Alle arrangeret af dygtige ornitologer, der hellere end gerne hjælper dig i gang.

4 TRÆN STEMMEERNE VED HJÆLP AF DIGITALE OPTAGELSER

Afspil et par udvalgte arters sang/kald igen og igen for at få lydene til at sidde fast. Fx når du kører bil eller vasker op. Vælg nogle nemme og almindelige fugle, som du hører ofte i haven, på stranden eller i skoven. Et godt sted at starte er appen 'Havens Fugle', hvor du kan øve nogle få af de mest almindelige arter. Der er forskellige steder, hvor du digitalt kan høre de forskellige fugles

hhv. kald og sang: DOF's side Danmarks Fugle, dofbasen.dk/danmarksfugle, DOF's hjemmeside dof.dk med information om arten og dens sang, fuglestemmer.dk (Søg på art). Her finder du både sang, kontaktkald og alarmkald, xeno-canto.org (søg på art). Både kald og sang.

Vær opmærksom på, at det kan være svært at høre lydene forskellige steder, da fuglenes stemmer (dialekter) kan variere.

5 FÅ HJÆLP TIL IDENTIFIKATION AF EN APP

Der findes flere gode og gratis apps, fx Merlin Bird ID og BirdNet SoundID, der på stedet kan hjælpe dig til at identificere, hvilken fugl du hører. Begge apps er nemme at downloade, og herefter er det bare at optage stemmerne, og så får du med det samme forslag til, hvad det er for en fugl eller fugle, du kan have hørt. Ind imellem rammer forslagene helt skævt, måske fordi der er for mange andre lyde i området. Men for det meste er forslagene korrekte og til stor hjælp i ens videre læring.

6 TAG PÅ FUGLEKURSUS

Nogle af DOF's lokalafdelinger arrangerer fuglestemme kurser hvert forår, og der er også en del ornitologer, der laver fuglestemme kursus i privat regi. Du kan undersøge i dit lokalområde, hvad der udbydes og en del kurser bliver slået op på Facebook i gruppen Fuglekurser (vilde fugle og natur).

7 VÆR TÅLMODIG

Øvelse gør mester. Fuglestemmer læres over tid, og jo mere du øver, jo bedre bliver du.

ÅRTIERS TÅLMODIGHED I TØNDERMARSKEN

Det har krævet tålmodighed at få ynglefuglene tilbage i Tøndermarsken. Men med bl.a. DOF som motor, har staten nu fået flere samlede naturarealer, og det begynder at gå i den rigtige retning.

AF MARTIN IVERSEN, VIBEVEN I MARSKEN.

For 40 år siden stortrivedes engfuglene i marsken. Men marsken var truet af opdyrkning, og af forskellige årsager crashede ynglefuglebestandene på få år til en beskedent brøkdel af fordums storhed.

Talrige forsøg på at ændre udviklingen er strandet på grund af hensynet til marsklandbruget, hvor man ikke ville ikke tillade de vand- og fugtighedsforhold, som engfuglene kræver. Landbrugskulturen vejede tungere end hensynet til naturværdierne ... og marsken udviklede sig til en ensartet, grøn ørken.

Samlede naturarealer vender udviklingen

Der skulle gå tre årtier før udviklingen vendte. På DOF's initiativ fik Folketinget med Mette Gjernskov som primus motor sat skub i en jordfordeling, så staten fik samlet sine arealer i en stor klump på ca. 180 ha i Gammel Frederikskog. Her blev vandregimet og den ekstensive afgræsning tilpasset engfuglenes krav. Viber, rødben, kobbersnepper og brushøns kvitterede fluks. I løbet af få år er antallet af ynglepar steget. Naturstyrelsens engfuglevenlige drift virker ... præcis som vi i DOF har anbefalet i årtier. Seneste skud på stammen er yderligere ca. 110 ha, som Naturstyrelsen har købt til engfuglene. Man er på rette vej.

Margrethekog for fuglene

Yderst mod Vadehavet ligger Margrethekog med store græsarealer og Saltvandssøen. Takket være jordfordeling og opkøb har Naturstyrelsen nu fuld råderet over hele kogen syd for Vidåen. Her er gennemført et imponerende hydrologiprojekt. Her har fuglene - både ynglefugle og trækfugle - absolut topprioritet. Her er så store mængder af gæs, ænder, vadefugle at man får åndenød. Her huserer et pænt antal havørne og andre rovfugle. Her er landets første lille ynglebestand af stylteløber. Det er vildt og værdifuldt - et stort løft i den rigtige retning.

Om et par år bliver 3. etape en realitet. Efter 40 år med intensiv landbrugsdrift bliver de 230 ha i Margrethekog Nord til natur. Igen er jordfordeling nøglen. Den Danske Naturfond er kogens nye ejer. Området, der også skal fungere som klimasikring med vandopsamling, indrettes med inspiration i Margrethekog Syd. Både vi og viberne glæder sig.

Turister tæt på naturen

Inden for de sidste 6-7 år er det omfattende Tøndermarsk-Initiativ realiseret. Der er lavet byfornyelse. Der er lavet seværdige udstillinger på Højer Mølle og Lægan Pumpestation. Der er etableret en 52 km lang vandrerute - Marskstien - med stisløjfer, skjul,

shelters, kaffepletter og infotavler. Her kommer man tæt på naturen og fuglene uden at forstyrre unødigt. Store horisonter og højt til himlen.

Tøndermarksinitiativet skal tiltrække naturvenner og -turister. Det virker. Der kommer stadig tusindvis af Sort Sol-gæster, som nu også får øjnene op for marskens andre herligheder, bl.a. den succesrige indsats for de elegante sortterner, der har landets absolut vigtigste yngleplads her. Den rette vej er lang, og vi er ikke nået til enden endnu.

Stadig rum for forbedring

Der er stadig store arealer - især i Ny Frederikskog og Rudbøl Kog - hvor fuglelivet trænger til forbedringer. Her kan Tøndermarskens gæster blive skuffede. For her er ikke de ynglende engfugle, man fortæller om. Der er langt mellem viber, rødben og kobbersnepper. Ligeså mellem skeænder og atlingænder. Brushøns yngler ikke. Her er plads til både forbedringer og mange flere ynglefugle.

Vel er skuden vendt efter flere årtier. Man er på rette vej, men ikke helt i mål. Vi kender virkemidlerne, så - kære politikere og myndigheder - det er bare om at fortsætte udviklingen og skaffe levesteder til engfuglene. Natur og fugle skal prioriteres op i hele Tøndermarsken. Så lyder det ægte og ikke hult, når man storroses marskens natur og fugleliv. ●

PÅ FØ GENNEM

En vandretur gennem Tøndermarsken byder på enestående naturoplevelser med fugle så langt øjet rækker. Turen kan sagtens deles op i etaper med overnatning undervejs.

AF JØRN VINTER SØRENSEN. FOTO: ULRIK PEDERSEN, TØNDERMARSK INITIATIVET

DTUR MARSKEN

Vind i ansigtet, kanaler og søer, diger, pumpestationer, enestående natur og et stort antal spændende fugle overalt, hvor du kommer frem. Det er hvad du kan opleve på den 54 km lange vandrerute, Marskstien, der har opnået stjernestatus som 'Leading Quality Trail – Best of Europe'.

I marts-april 2024 spændte Jørn Vinter Sørensen, DOF Sønderjylland vandreskoene på, pudsede kikkerten og brugte fem dage på

at trave turen igennem det særprægede flade marsklandskab med særligt fokus på fugleoplevelser.

Alt efter temperament kan turen gennemtraves på en dag eller deles op i etaper med stop og overnatning undervejs i de tre byer Tønder, Rudbøl og Højer. For at have god tid til at nyde marskens mange fugle, valgte Fugle & Naturs udsendte at dele ruten op i fem etaper. Her er hans beretning. ▶

Xxxxxxxx xxxx xx xxxx
 xxxxx xxx xxx xxx xxx
 xxxxx xxxxxx xxx xxxxxxxx
 xxxxx xxxx xxx xxx xx

ETAPE 1 :

Tønder - Lægan, 11 km

På min første tur valgte jeg at køre til Lægan, hvor bilen blev parkeret på den store p-plads uden tidsbegrænsning. Cyklen blev afmonteret, og strækningen til Tønder blev tilbagelagt på jernhesten, som blev parkeret ved banegården, hvorfra turen startede. Turen kan også sagtens starte og slutte på Tønder banegård.

Allerede inden jeg kom ud af Tønder så jeg noget, som man ikke ser ret mange steder i landet: nemlig en sildemåge siddende på kirkens tag! Fugle fra kolonier i det tyske vadehav bl.a. Amrum kommer til den sydvestlige del af Sønderjylland for at fouragere.

Selvfølgelig havde jeg valgt en dag med pænt vejr, så lige da jeg havde passeret Kongevej, hørte jeg en sang, som jeg ikke umiddelbart havde forventet. Og dér sad en vandstær i et vindue på

Bachmanns vandmølle. Vandstæren er ikke ynglefugl her, men indimellem kan man opleve ikke bare vandstær men også isfugl og bjergvipstjert i området.

Efter knap fire km nåede jeg ned til den del af Nørresøen øst for jernbanen, hvor der i 2008-2009 blev dannet et vådområde til glæde for den meget sjældne og endemiske fisk snæbel, som kun findes i den danske del af vadehavet. Her havde jeg dagens største naturoplevelse, idet en mosehornugle og en blå kærhøg legede tagfat i luften.

Herefter følger en strækning langs med jernbanen, der forbinde Tønder med Niebüll. Fra Niebüll kan man så køre med tog til øen Sylt, hvis man skulle få lyst til det. Jernbanestrækningen, der kun forstyrres af tog en gang i timen, er om foråret et slaraffenland for viber, der har travlt med deres territoriehævden, og derudover bød turen på over 1.000 gæs, især bramgæs.

Efter ca. otte km. når man ned til Hasberg sø. Ved at gå bag diget kan man passere uden at forstyrre fuglene og fra fugleskjulet se fuglene på tæt hold. Der var virkelig mange ænder denne dag i marts. Kommer man om sommeren, kan man nyde synet af den flotte sortterne, der er blevet en temmelig sjælden ynglefugl her i landet. Takket være Jesper Tofft, der har lagt redeplatforme ud i søen, yngler den her med succes. Denne etape gav 60 registrerede fuglearter.

Turen sluttede med et besøg i en grænsebutik i Aventoft. Da jeg kom ud herfra, var stærene i flok på vej mod deres overnatningssted enten i rørskoven lige udenfor butikkerne eller længere mod øst i Hasberg sø. Fænomenet, der kaldes for sort sol, kan opleves både forår og efterår, hvor op til flere hundredtusinder stære overnatter her.

XXXXXXXX XXXX XX XXXX XXXXX XXX
 XXX XXX XXX XXX XXXX XXXXXX XXX
 XXXXXXX XXXXX XXXX XXX XXX XX

E T A P E 2 :

Lægan - Rudbøl, 7 km.

På hele strækningen går man på et ådige, der afgrænser Vidåen fra Tøndermarsken. Projektet med ådigerne blev gennemført i perioden 1926-33. Også denne strækning gav 60 fuglearter med paukende rørdrum, trækkende traner og rørhøg. På et af rutens informationsskilte kan man læse, at maleren Emil Nolde boede i Tøndermarsken og kæmpede mod tørlægningen af området. Dengang var der så meget vand i Tøndermarsken, at man om vinteren kun kunne forlade gårdene, der lå på værfter (små øer), med robåd. Sikke et fugleliv der må have været på det tidspunkt! For dem med gode ører er strækningen landets bedste sted for syngende savisanger fra midten af april.

To km fra Lægan føres diget rundt om den lille sø Terkelhøl. Her findes

områdets anden koloni af sortterner, og sammen med kolonien i Hasberg sø bliver det til langt over halvdelen af den danske bestand af sortterner.

E T A P E 3 :

Rudbøl – Det lille grænseshus på Siltoftvej, 9 km.

Turen fra Rudbøl til Siltoftvej går gennem Rudbøl kog og Frederikskog (både ny og gammel). Igen et lavtliggende område, hvor diger beskytter de omkringliggende marker fra de somme tider højereliggende vandløb. På denne strækning så jeg rigtig mange stor kobbersnepper, der yngler på stedet.

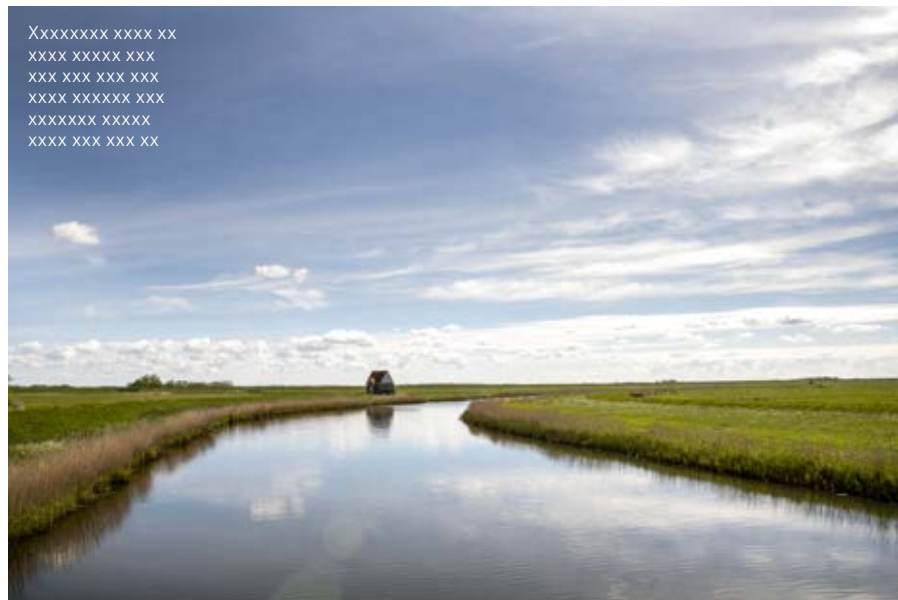
Turen går også gennem landsbyen Nørremølle. Det var her Freddy Hansen og andre fynboer fandt purpurhejre under et felttræf i 2004 til glæde for mange af deltagerne. Og det var kun fordi de kørte til Tyskland for at købe skumfiduser, at de kom denne vej.

E T A P E 4 :

Grænseshuset på Siltoftvej – Højer, 14 km

På den første del af strækningen går man med Ny Frederikskog på højre side og Margrethekog Syd på venstre side. Siden staten blev ene-ejer af Margrethekog syd i 2019 er vandstanden blevet hævet til fordel for flere af de sjældnere vadefugle. Dette har været til gavn for såvel stor kobbersnepper som brushane, ligesom stylteløberen har ynglet her de senere år, og på turen var jeg så heldig at se to stylteløbere tæt på Marskstien.

Flere nye fuglearter for landet er blevet fundet i dette område. Således blev den ringnæbbede måge set fra grænsevejen i 1999. Jeg var selv kørt fra Haderslev til grænsevejen for at se fuglen., og jeg havde mine sønner på 10 og 8 år med. Vi så mågen først fra fugleskjulet på den tyske side. ▶

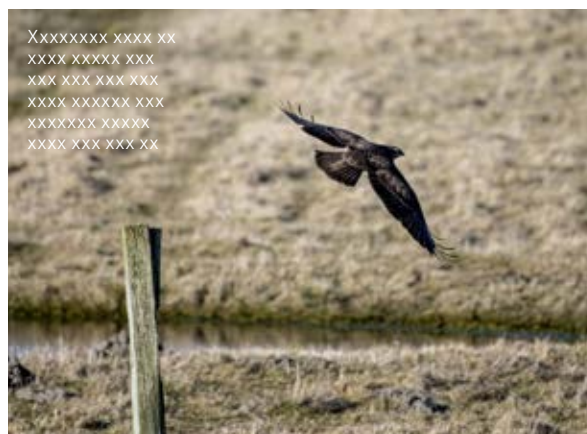
Xxxxxxxx xxxx xx
 xxxx xxxxx xxx
 xxx xxx xxx xxx
 xxxx xxxxxx xxx
 xxxxxxxx xxxxx
 xxxx xxx xxx xx

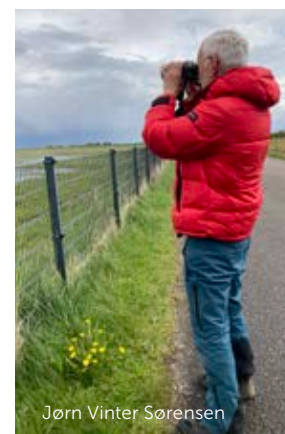
Xxxxxxxx xxxx xx
 xxxx xxxxx xxx
 xxx xxx xxx xxx
 xxxx xxxxxx xxx
 xxxxxxxx xxxxx
 xxxx xxx xxx xx

OVERNATNING OG BAGAGETRANSPORT

Langs ruten er der fine muligheder for overnatning, ligesom der er mulighed for at få bagagen transporteret fra overnatningssted til overnatningssted. Med 13 opsamlingssteder kan man dele ruten op på mange måder. Se mere på Toendermarsken.dk, hvor der også findes fine digitale vandrerkort og turforslag i området.

Xxxxxxxx xxxx xx
 xxxx xxxxx xxx
 xxx xxx xxx xxx
 xxxx xxxxxx xxx
 xxxxxxxx xxxxx
 xxxx xxx xxx xx

Jørn Vinter Sørensen

Heldigvis var der yngre fuglekiggere, der kunne fremvise fuglen for os i deres teleskop for min gamle Kowa var ikke stærk nok til opgaven. Vi fik set fuglens kendetegn rigtig fint, og efter oplevelsen satte vi os ind i bilen for at køre hjemad igen. Da var der en flok mennesker, der vinkede som gale, for fuglen var fløjet ind over dansk territorium, hvor nogen havde smidt franskbrødsskiver ud som lokkemad. Således fik vi også ringnæbbet måge som DK-art. På vejen hjem gik snakken på bagsædet, for drengene havde mødt dr. Pjuskebusk.

I 2023 fandt Henrik Haaning en kaspisk præstekrave i Margrethekog, som han fik dokumenteret med fine fotos. Desværre forlod fuglen området, og ingen andre fik set den.

Herfra fører turen forbi Højer sluse, videre ud først til Vidåslusen og så til

Emmelev, hvor stien slår et skarpt sving og fortsætter til Højer.

I trekanten Vidåslusen, Emmerlev, Højer ligger Margrethekog Nord, hvor 230 hektar i dag bliver dyrket som landbrug. Men glæd jer: Om føje år kornmarken som et vådområde ligger. Der er nemlig allerede lavet jordfordeling i området. Tønder kommune investerer sammen med flere partnere 69 mio. i omdannelsen af området, så det bliver et paradys for vore træk- og ynglefugle. Området bliver endvidere støttet af EU Life programmet, og det er planen, at projektet skal være færdigt i 2026.

E T A P E 5 :

Højer - Tønder, 14 km.

Jeg havde ikke de store forventninger til denne etape, der fører gennem et landbrugsområde. Men inden jeg

havde gået to km. fik jeg en oplevelse af de store. For dernede i den to meter brede kanal lå der en odder blot 20-30 meter foran mig. Så tæt havde jeg da aldrig nogensinde været på sådan et dyr herhjemme. Odderen lå helt upåvirket af min tilstedeværelse og havde somme tider hele hovedet oven vande.

Halvvejs mellem Højer og Møgeltønder var der pludselig en flok på 40 småspover. Fuglen kendes især på dens kald (hurtig latter). Området mellem Højer og Møgeltønder er også kendt for at huse pomeransfugle i deres træktid.

Turen endte hvor den begyndte, nemlig på Tønder banegård. Alt i alt en enestående vandreoplevelse. CO2-venlig, økonomisk overkommelig og med alt hvad man kan ønske sig af vind i håret, spændende natur og et mylder af forskellige fugle. ●

BLIV MEDLEM AF ØRNEKLUBBEN

KUN FOR BØRN

Ørneklubben er for dig, der er mellem 6 og 12 år og godt kan lide fugle og natur. Som nyt medlem får du en velkomstpakke, der bl.a. indeholder en kikkert og en Ørneklub t-shirt, så du er bedre klædt på til at udforske naturen - enten derhjemme eller med Ørneklubben. Du har også mulighed for at deltage i nogle spændende fugleture, hvor du kan se ørne og andre seje fugle og få en masse god viden om dem. Turene afholdes flere steder i landet, og et års medlemskab koster 265 kr.

Læs mere og meld dig til: ørneklubben.dk

Lærkefalk. Foto: Erik Biering

Marco Polo på fugleky

Da den venetianske købmand for 750 år siden fulgte Silkevejen, fandtes der hverken kikkerter eller felthåndbøger. Hans fine beskrivelser gør det alligevel muligt ret præcist at sætte navn på mange af de fugle, han mødte på sin vej.

AF OLE FRIIS LARSEN

Den italienske opdagelsesrejsende Marco Polo rejste som 17-årig fra Venedig med sin far og onkel for at følge Silkevejen til Kina. Hans beskrivelser fra rejsen, der begyndte i 1271 og varede 24 år, viser dog med al tydelighed, at man også for 750 år siden var godt orienteret om fugle, og dybt fascinerede af deres væsen og forskellighed.

Håndbog for handelsrejsende

Marco Polo skrev ikke selv beretningen om sin rejse. Bogen om 'Verdens forunderlige mangfoldighed' blev skrevet af Rustichello da Pisa, som Marco Polo fortalte om sine oplevelser, mens de begge sad fængslet som krigsfanger i Genova fra 1296 til 1299.

Som købmand havde han stor viden om, hvor forskellige varer blev fremstillet i de bedste kvaliteter i de dele

af Asien, der i dag er lande som Iran, Irak, Afghanistan, Kina, Indonesien og Indien, og egentlig skulle hans fortælling nok læses som en håndbog for købmænd på Silkevejen. Han berettede detaljeret om hæderlige markedsplasser, aggressive folk, risikoen for at møde røvere, rejseforhold i ørkener, 'hvor man ikke finder vand eller ser andre mennesker i 13 dage', om indretningen af indiske handelsskibe, om lande, hvor 'man ikke betaler med guld eller sølv, men udelukkende bruger papirpenge', om samfund med særligt smukke kvinder, sære spisevaner, god vin og nøgne herskere – og så om en natur med vilde dyr og fugle, som han aldrig havde set før.

De skønneste flyvere i verden

Om bjergene ved den iranske by og provins Kerman fortæller Marco Polo for eksempel, at 'her yngler de skøn-

neste falke; de bedste flyvere i verden. De er mindre end vandrefalke. Ved brystet og under halen er de røde mellem lårene, og jeg siger jer, de flyver så overordentligt hurtigt, at ingen anden fugl kan flyve fra dem'.

Den detaljerede beskrivelse af falke, der trods mangel på rødt ved brystet næsten ikke kan have været andet end lærkefalke, som er kendte for at kunne fange svaler i luften, fortæller om en stor nysgerrighed og begejstring for fugle.

I Kerman i det nuværende Iran stødte Marco Polo på 'sværme af turtelduer, som her finder deres føde'. Den forundrede unge venetianer bemærkede, at de lokale folk ikke spiste duerne, som de anså for 'ækle'. Udbredelserne af to arter af turtelduer kan have været anderledes dengang, men højst sandsynligt er det den hårdt forfulgte og nu udryddelsestruede europæiske

Marco Polo en kostume tartare.
Maleri af Giovanni Grevembroch, 1750.
Foto: Wikipedia

Steppehøne. Foto: Ecomike

- ▶ turteldue, Marco Polo har set sværme af i Iran, mens han senere på sin rejse også må have set østlig turteldue uden måske at erkende forskellen af mangel på kikkert og feltbeskrivelser.

Daddelpalmer og klare bække

I samme område yngede 'en fugleart, som man kalder frankolin. Efter dens udseende adskiller den sig fra frankoliner eller agerhøns i andre områder, da den er sort-hvid-pletet, og næb og ben er røde'. Her passer Marco Polos beskrivelse nogenlunde på sort frankolin, der også i dag forekommer i det samme område, som han så den i.

Et sted rejste Marco Polo i fem dage ad anstrengende stigninger op til en højslette, hvor 'klare bække og mange daddelpalmer fryder øjet. Utallige fugle yngler her, frankoliner, papegøjer og en mængde andre, som ser ganske anderledes ud end vores'. Det antyder, at Marco Polo også har været bekendt med fuglene i Venedig, hvor han voksede op efter sin mors død, indtil hans onkel og far kom tilbage fra en lang rejse i Asien og mødte ham for første gang i 1969,

to år før de tog ham med på deres næste tur.

Fødder som papegøjer, haler som svaler

Et sted i nærheden af Altai-bjergene på grænsen mellem det nuværende Rusland og Mongoliet så Marco Polo en art fugle, som han af nogle forskere anses for den første til at have beskrevet: 'På vejen gennem bjergene ser man vandrefalke; her bygger de deres reder. Man møder hverken mennesker, dyr eller fugle, bortset fra en besynderlig fugleart kaldet bargherlac, som bliver jaget af falkene. Bargherlac er på størrelse med agerhøns, de har fødder som papegøjer og haler som svaler, og de er meget sky".

Forskere har senere konkluderet, at bargherlac er en art sandhøne med det danske artsnavn steppehøne. De har ganske vist ikke haler helt som svaler, men en enkelt lang og meget spids hale, som godt kan minde om den ene del af landsvalers todelte lange haler.

Selv om det er en fjern asiatisk art, har der ligefrem været store invasioner af tusindvis af steppehøns i Danmark

i 1860'erne og senere i 1888-1890. Arten var almindelig i Jylland i 1888, og der blev gjort flere ynglefund, men kun af døde unger.

Store ravnsorte rovfugle

Da Marco Polo rejste i Asien var der ikke mulighed for at have eller opnå det kendskab til fugle, som vi har i dag, og det er selvsagt ikke helt let at sætte konkrete artsnavne på alle de fugle, han har set, som de sorte rovfugle ved Ma'bar på sydøstkysten af Indien under hjemrejsen fra Kina.

'I dette kongerige og i hele Indien lever helt andre dyr og fugle end hos os. Vagtlerne er den eneste undtagelse; det er virkelig kun vagtlerne, der er de samme som hos os; de øvrige har ikke den ringeste lighed. Jeg fabulerer ikke. Her er flagermus almindelige (...). De flyver om natten og er store som duehøge. De indiske duehøge er ravnsorte og større end hos os. De er hurtige flyvere og dygtige jægere'.

Der findes ikke duehøge i Indien, og det har der næppe heller gjort, da Marco Polo var der. Han har nok heller

Sort frankolin.
Foto: M. Kemal Sondas

Toppet slangeørn.
Foto: Sunil Mavidi

Europæiske turteldue.
Foto: Lauge Fastrup

ikke haft nogen erfaring med duehøge under sin opvækst i Venedig, så duehøg kan meget vel have haft en anden betydning for ham og de fleste på hans tid. Det kan være, at han har ment en rovfugl, som ikke var en falk, men en anden type rovfugl.

I store dele af Asien forekommer en toppet slangeørn, som endda er opdelt i en lang række underarter, hvoraf den indiske hedder Indisk slangeørn

(*Spilornis cheela melanotis*), hvor *melanotis* har betydningen mørk. Denne artikels forfatter har flere gange set denne slangeørn i Indien, og bortset fra nogle hvide tegninger, forekommer den temmelig sort. Marco Polo kan have set denne art, men han kan også have refereret til andre arter – det er ikke til at vide, men det gør ikke hans interesse for fugle på rejsen spor mindre spændende. ●

DIE WUNDER DER WELT

I anledning af 700 året for Marco Polos død i 1324 har det tyske forlag Manesse genudgivet beretningen 'Marco Polo, Il Milione, Die Wunder der Welt' om rejsen i en helt ny tysk oversættelse af de oldfranske og latinske versioner, der bliver anset for de mest originale af mange forskellige versioner fra en tid, hvor der kun fandtes håndskrevne kopier og oversættelser.

Moderne forskning anerkender, at mange af Marco Polos oplevelser og detaljer fra rejsen forekommer troværdige, men han har også krydret sin beretning med visse overdrivelser og anekdoter.

Vadehistorier

Lige nu er et godt tidspunkt at se vade fugle, især ved steder med tidevand. Mange af de flotte fugle gemmer på spændende historier og imponerende rekorder.

AF NATURVEJLEDER
SIMON S. CHRISTIANSEN

Selvom det nu kan være ret varmt i den danske sensommer, så er der ikke længe til at vinteren sætter ind nord for polarcirklen. Derfor får vi i juli og august fornemt besøg af de smukke vade fugle, der har forladt ynglepladserne i nord og nu mæsker sig i orme, snegle og krebsdyr langs vores kyster, inden de flyver videre sydpå. For manges vedkommende helt til Afrika. Hvis du tager en tur til stranden, kan du i denne tid derfor være heldig at møde nogle af de imponerende vade fugle. Særligt steder med tidevand er godt at opsøge for at se mange af dem.

Lille kobbersneppe.
Foto: Erik Biering

Storspove. Foto: Mogens Wedel Heinen

Største vade fugl i Danmark

Storspove er den største vade fugl i landet og har et kæmpe langt nedadbuget næb. Hos storspoverne er hunnerne større end hannerne og har det længste næb. Det betyder også, at hunnerne kan nå dybere ned i sandet i jagten på muslinger, krebsdyr og orme.

Dobbelt så tyk på få uger

Islandsk ryle kan fordoble sin vægt i løbet af kun få uger i Vadehavet, når den om foråret samler energi til at flyve tusindvis af kilometer non-stop mod nord til bl.a. Sibirien og Grønland. I juli trækker de voksne rød-mavede fugle afsted fra ynglepladserne og lader ungerne klare rejsen alene et måneds tid senere. De lysegrå ungfugle skal derfor selv finde vej til vinterkvarterer i f.eks. Vestafrika uden at have været der før.

Islandsk ryle. Foto: Erik Thomsen

Ældre end dig selv?

Strandskade. Den sorte og hvide vade-fugl med det lange røde næb er med årene flyttet fra stranden ind i byen, hvor den yngler på hustage. Her kan den bl.a. ses søge føde på fodboldbaner. Strandskaden er en art, der kan blive gammel – rigtig gammel endda. Den ældste, man har fundet med ring på, var mindst 47 år. Så måske den næste strandskade, du ser, er ældre end dig selv?

13.560 km på 11 dage

Lille Kobbersneppe. Inden den lange rejse fra Sibirien eller det nordligste Skandinavien kan lille kobbersneppe æde så meget, at dens kropsvægt består af 40% rent fedt. Det gør det lidt besværligt at flyve, når man er så tung. Derfor sørger nogle hormoner for, at kobbersnepperne automatisk får større muskler, så de kan holde sig flyvende - uden at træne vel at mærke. Lille kobbersneppe har verdensrekord i at flyve længst uden pause. En fugl fra Alaska fløj således non-stop til Tasmanien om efteråret. En distance på 13.560 km. over 11 dage

Snedigt scoretrick

Brushanerne danser mod hinanden på ynglepladsen i en konkurrence om at parre sig med hunnerne. Her prøver de at imponere hunnerne med deres røde, sorte eller hvide kraver, mens de jager rundt med de andre hanner for at få den bedste danseplads. Nogle snedige hanner har dog fundet en anden taktik. De har ikke farverige kraver som de andre, men ligner i stedet hunnerne. Derfor kan de snige sig rundt og parre sig med hunnerne, mens de andre hanner slås om den bedste danseplads. Ungfuglene, der kommer her i sensommeren, har ingen kraver og ser knap så spektakulære ud.

Brushane. Foto: Erik Biering

KÆMPEUGLEN KOMMER!

Stor hornugle er med sin enorme størrelse og stemme noget af en oplevelse. Efter mange års fravær har uglen nu genetableret sig i Danmark.

AF THOMAS VIKSTRØM.

XXXXXXXXXXXX xxx xxxx xxxx xxx xxxx
 xxxx xxxx xxxx xxxx xxxxx xxx xxx
 XXXXXXXXXXXXXXX xxx xxxx xxxx xxx xxxx
 xxxx xxxx xxxx xxxx xxxxx xxx xxx

Foto: Jan Skriver

Stor hornugle var tidligere en fåtallig, men udbredt ynglefugl i Nordsjælland og store dele af Jylland. Omkring 1855 var den dog udryddet på Sjælland, og i juli 1884 blev den sidste rest af den oprindelige danske bestand udryddet, da de to unger af det sidste ynglepar blev skudt på reden nær den midtjyske by Tjele. Der skulle gå præcis 100 år, før arten atter blev truffet i Danmark, hvilket skete, da et par i 1984 ynglede i en grusgrav nær Gram i Sønderjylland.

Siden da har arten spredt sig til hele Jylland, hvor der nu yngler 110-130 par. Det eneste fund af arten på Sjælland i nyere tid blev gjort i marts 1993, men viste sig at dreje sig om en fugl, der var undsluppet fra det såkaldte 'ørnereservat', en fuglepark i Nordsjælland. Derudover er der gjort enkelte fund på Falster, og her i 2024 har DOF's projektdeltager Mads Syndergaard gjort det første fund af arten på Fyn – i form af en formentlig enlig, tudende han.

Genindvandring fra Nordtyskland

Genindvandringen af stor hornugle er sket som et resultat af et omfattende udsætningsprojekt i Nordtyskland, hvorfra fuglene har spredt sig, og artens tilbagekomst er således ikke foregået helt naturligt. Derfor har DOF da også placeret stor hornugle i hele to forskellige kategorier på den danske fugleliste, dels i kategori B: Arter, der ikke er truffet spontant (naturligt) herhjemme siden 1950, dels i kategori C: Arter, som er indført af mennesker, men som nu har etableret en fritlevende og selvsupplerende bestand. På trods af, at arten deler den sidstnævnte kategori med fx canadagås, fasan og klippedue (tamdue), synes langt de fleste fugleinteresserede at opfatte den store

XXXXXXXXXXXXX xxx
xxx xxx xxx xxx
xxx xxx xxx xxx
xxxxx xxx xxx

- ▶ hornugle som en art, der absolut er værd at få at se og/eller høre.

Kæmpestor i krop og stemme

Stor hornugle er en af de største uglearter i verden med et vingefang på 160-188 cm, en længde på 65-70 cm op og en vægt på op til 4 kg, og dens kraftige, dybe tuden kan høres fire kilometer væk. Denne tuden udgør da også ophavet til fuglens videnskabelige navn, *Bubo bubo*, hvorved arten er i selskab med bl.a. tranen (*Grus grus*) og hærfuglen (*Upupa epops*), der ligeledes har deres videnskabelige navn efter deres stemme. Det bedste tidspunkt på året at lytte efter arten er i januar-marts, hvor hannen er mest aktiv.

Legendarisk er også stor hornugles evne til at kunne tage bytte, der er for stort eller svært for andre ugler og rovfugle; bl.a. går den ikke af vejen for at tage pindsvin, katte og sågar duehøge. Faktisk er stor hornugle det eneste rovdyr, som ligefrem spiser mange pindsvin, og den sluger også nogle af pindsvinets pigge. Udover pindsvin er de mest almindelige fødeemner dog ringdue, hættemåge, råge, brun rotte og mosegris. Store hornugler har i øvrigt tidligere været anvendt som 'krageugler', en form for levende lokkefugle, som skulle lokke krager til for

XXXXXXXXXXXXX xxx xxx xxx
xxx xxx xxx xxx xxx xxx
xxxxx xxx xxx

at mobbe uglen, så kragerne kunne blive nedlagt af jægere.

Fast bopæl og langt liv

I Danmark foretrækker stor hornugle at yngle i grusgrave, tomme bygninger og i større skove, hvor den genbruger gamle hejre- eller rovfuglereder eller yngler på jorden. De præcise redesteder hemmeligholdes for at beskytte arten, men der findes enkelte let tilgængelige opholdssteder for arten i form af førnævnte større bygninger, hvor mange fuglekiggere har fået arten at se.

Arten er en udpræget standfugl men kan dog strejfe op til ca. 100 kilometer. I gennemsnit spreder ungfuglene sig 78 km fra deres udklækningssted, men større vandflader udgør barrierer for spredningen. Ungeproduktionen er generelt lav, men til gengæld kan de voksne fugle blive meget gamle. Den ældste registrerede store hornugle i naturen var således 19 år, mens arten i fangenskab kan blive helt op til 60 år gammel. I dag sker der en del trafikdrab, og en anden almindelig dødsårsag er kollision med elledninger. Generelt er bestanden desuden følsom over for vintre med langvarig, hård frost. ●

FÆLLESSKAB
GENNEM FUGLE:

JÆGERE OG FUGLEKIGGERE UDVIDER SAMARBEJDE

Naturen har brug for al den hjælp, den kan få. Derfor samler jægere og fuglekiggere nu kræfterne og udvider samarbejdet for at styrke arbejdet for mere og bedre natur og artsforvaltning.

For nogen kan det nok være svært at forestille sig at fuglekiggere og jægere har noget som helst, de kan enes om. Men tværtimod er en mangfoldig natur med et rigt fugle- og dyreliv blandt de ting, de to grupper kan blive enige om. Og det er vigtigere end nogensinde, at organisationer med ambitioner for naturen samler kræfterne frem for at stå i hver sit ringhjørne og råbe. Derfor udvider DOF og Danmarks Jægerforbund (DJ) deres hidtidige samarbejde med et nyt fælles projekt – 'Fællesskab gennem fugle'. Her er en ny spiller inviteret med på banen, Danske Herregaardsjægere (DH), som er ny partner i samarbejdet.

Sammen vil de tre organisationer nedbryde de indbyrdes fordomme og øge samarbejdet i alle led fra toppen af organisationerne til de frivillige kræfter, der skal mødes i det direkte samarbejde i naturen. I dag udgør stor hornugle et af omdrejningspunkterne i samarbejdet, og som led i projektet, der er finansieret af 15. Juni Fonden, tilskyndes lokale fuglekiggere og jægere til sammen at registrere reder dels af stor hornugle, dels af duehøg, rød glente og ravn, som er nogle af de arter, der både konkurrerer med hornuglen og til en vis grad angribes af den i forbindelse med dens fødesøgning.

Se mere på <https://www.dof.dk/naturbeskyttelse/projekter/faellesskab-gennem-fugle>.

KORT NYT

AF JOAKIM MATTHIESEN

VERDEN

iStock
Credit: Victor Tyakht

4 ud af 5 fugle kan presses til udryddelse

Menneskeskabte ændringer lægger pres på vores natur, og 14% af verdens 11.000 fuglearter regnes nu for at være truede af udryddelse. Nu har et nyt studie fra universitetet i Helsinki vist, at 78% af verdens fugle ikke vil kunne klare sig i stærkt menneskepåvirkede omgivelser. Især er det de meget specialiserede arter med små udbredelsesområder, der ikke tolererer forandringerne. Deres krav til egnede levesteder og fødevalg er så høje, at de ikke vil kunne tilpasse sig og overleve, hvis deres habitat ændres eller fjernes af mennesker. Det er dog ikke alle arter der påvirkes negativt af menneskets fremmarch. Et eksempel på en fugl, der har fundet sig til rette i vores bymiljøer, er mursejlere, som glædeligt yngler på høje bygninger, så længe den kan finde en plads til sin rede. Det er især arter i Europa og Nordamerika der viser sig tilpasningsdygtige, mens f.eks. sydamerikanske og afrikanske arter vil møde store problemer, hvis ikke deres unikke levesteder beskyttes.

Salvie skal redde salviehønen!

En af Nordamerikas mest ikoniske fugle, salviehønen, har tilbagegang i bestandene på op til 85% i de sidste fem årtier og regnes nu som 'næsten truet'. Arten findes på de store tørre sletter begroet med salviebuske, som især findes i det vestlige USA. Særlig kendt er arten for hannens parringsdans, hvor de gule luftsække på brystet pustes op og bruges til at imponere hunnerne ved at skabe dybe ploplyde. Den største trussel mod salviehønen er den årlige ødelæggelse af 1,3 millioner hektar salvie-stepper. Derfor er det netop dér, der skal sættes ind, hvis den triste udvikling skal vendes. Store sammenhængende arealer med salvie skal sikres for fremtiden, samtidig med at der tages højde for klimaforandringer og økonomiske interesser i olieudvinding. Et andet skridt i den rigtige retning er forbuddet mod jagt på salviehønen, som er blevet indført mange steder i de senere år for at sikre artens fremtid

iStock
Credit: Nattapong Assalee

Salviehønehan med de gule luftsække på brystet.

Solformørkelse påvirker flyvelysten

Den 8. april 2024 kunne en total solformørkelse opleves over store dele af det østlige Nordamerika. Det gav en unik mulighed for at undersøge, hvordan den pludselige mangel på lys påvirker fuglenes opførsel. I en stor koordineret aktion blev data fra hele 13 vejstationer langs solformørkelsens rute indsamlet. Ved at fjerne signaler fra vind og regn kunne radarerne bruges til at overvåge den flyvende fauna. Sammenholdt med data fra formørkelsen i 2017 ser det nu ud til, at det med sikkerhed kan konstateres, at den normale dagsaktivitet hos både fugle og insekter falder markant under formørkelserne. Samtidig ser det ud til at stimulere aktiviteten hos de nataktive dyr såsom flagermus og ugler, som kunne registreres på indsamlede lydoptagelser. De omtrent 4 minutter, som formørkelsen varede, var dog ikke nok til at sætte gang i trækket hos de nattrækkende fugle. Forskerne vil nu arbejde videre med de data, der blev indsamlet under denne formørkelse, imens de må vente helt til år 2044, før den næste fulde solformørkelse kan opleves i Nordamerika.

Kloge næsehornsflugler overrasker forskerne

Et forskerhold fra Singapore blev for nylig overrasket, da de testede de kognitive egenskaber hos broget næsehornsflugler. Det viste sig, at fuglene kunne bestå de videnskabelige tests på et niveau, man ellers kun kender fra primater. Mere præcist viste det sig, at fuglene var i stand til at forstå, at en given ting eksisterer, selvom den ikke længere er synlig. Fuglene udviste forståelse for, hvor deres mad var blevet gemt, selvom den var blevet flyttet i tildækket tilstand. I det virkelige liv benytter næsehornsfluglerne denne evne i yngletiden. Her mures den rugende hun inde i et hul i et træ ved hjælp af mudder, bark, frugtmos mm. Derefter fodrer hannen hunnen gennem en lille åbning uden at kunne se hende. Ungernes overlevelse er altså afhængig af hanens forståelse af, hvad der sker bag muren. Udover de brogede næsehornsflugler er samme egenskab også kendt hos nogle arter af krager og papegøjer.

På kiwi-hospital i New Zealand

Et såkaldt kiwi-hospital i New Zealand skal være med til at sikre en positiv bestandsudvikling for de populære runde og flyveløse kiwier. Allerede inden den officielle åbning havde den første patient, en ung kiwi ved navn Splash, modtaget behandling – den var faldet i en pool. Det nye tiltag bygger heldigvis på en positiv baggrund. Siden 2008 er bestanden af nordø dværgkiwi vokset med mere end 1.000 fugle, og arten regnes nu ikke længere som truet. De mange fugle skaber behov for et sted, hvor kiwierne kan få hjælp, hvis uheldet er ude.

Velkommen til 'Fugleriget'

I denne serie besøger vi Fugleværnsfondens 25 naturreservater og er nu nået til Svartingedal på Bornholm.

Sølvhejre. Foto: Allan Gudio Nielsen

LIV OG GLADE FUGLEDAGE I LANGELANDS LAGUNESØER

Naturresevat Tryggelev Nor på Sydlangeland er en af landets mest artsrige fuglelokaliteter. Sensommeren byder blandt andet på rovterne og fiskeørn og senere på efteråret et fantastisk rovfugletræk.

AF ALLAN GUDIO NIELSEN

Besøger man Fugleværnsfondens naturresevat Tryggelev Nor på vestkysten af Sydlangeland i sensommeren og det tidlige efterår, er der særligt to fuglearter, man næsten ikke kan undgå at bemærke: rovterne og fiskeørn.

Rovternen yngler ikke i reservatet, men på de små øer nord for Ristinge Hale. Når ungerne forlader reden, er første stop på deres lange rejse til Afrika Tryggelev Nor. Og meget længere kommer de ikke de næste to-tre uger. Her bliver de propfodret med fisk af forældrene, og her lærer de selv at fin-

pudse deres fisketeknik. Fra skjulet ved Trehøje kan man på nærmest hold se dem styrtdykke efter skaller og andre småfisk. I den første tid ofte forgæves, men dag for dag forbedres træfsikkerheden.

Fiskeørnen er som regel mere træfsikker. Både ungfugle og voksne kan opholde sig flere dage i området for at tanke op inden turen går videre ned gennem Europa. Ikke så sjældent får fiskeørnen følgeskab af de lokale havørne, og så er luften de næste minutter fuld af forvirrede gæs, ænder og skarver.

Rastende ænder og rovfugletræk

Når sommeren begynder at gå på hæld, kan man i øvrigt opleve store flokke af vadefugle og hjejler på mudderfladerne ud for skjulet ved Salme Nor. Nu begynder man også at kunne opleve et stort antal andefugle i både Tryggelev- og Nørreballe Nor. Især gør de mange spidsænder, der raster i Tryggelev Nor, et stort indtryk, men også store flokke af pipeand, knarand og skeand kan opleves.

Senere på efteråret kan man også være heldig at opleve et fantastisk rovfugletræk ved Tryggelev Nor. Det ►

Sølvhejre. Foto: Allan Gudio Nielsen

I forbindelse med naturgenopretningen af Nørreballe Nor blev der anlagt flere fugleøer, hvor der igennem årene bl.a. har ynglet klyde. Foto: Allan Gudio Nielsen

gælder både rovfugle, der vælger at trække ud fra Ristinge Klint mod Ærø og naturligvis nogle af de fugle, som er på vej mod Dovns Klint og Fugleværnsfondens naturperle på sydspidsen af Langeland: Gulstav Mose.

Fugleoplevelser på alle årstider

Besøgende i Tryggelev Nor får ikke kun enestående naturoplevelser i sensommeren og hen over efteråret: Der er fugleoplevelser i vente på alle årstider.

Om vinteren og i det tidlige forår ligger der havlitter og sortænder tæt ved kysten. Skægmejerne har travlt med at æde sig mætte i tagrørsfrø og kan undertiden ses på nært hold fra dæmningen mellem Tryggelev og Salme Nor.

I starten af april passerer store flokke af ederfugle kysten ud for reservatet, og selv om de ikke er lige så talrige som tidligere, så er det stadigvæk en fantastisk naturoplevelse. Snart høres røddrummens hule pauken fra rørskovens dyb og de gråstrubede lappedykkeres hæse vræl både i og uden for noret. I sidste halvdel af april begynder klyderne for alvor at kolonisere øerne i Nørreballe Nor og

Denne fine odder blev fotograferet fra det flydende skjul ved Tryggelev Nor. Det var første gang i næsten en menneskealder, at der blev observeret odder på Langeland.
Foto: Sven Erik Rasmussen

så nærmer sig tiden, hvor de første rødryggede tornskader begynder at indfinde sig.

Forår og sommer genlyder krat og rørskov af fuglesang – der er simpelt hen fugle overalt, uanset hvor man vender kikkerten.

Landets vildeste fugleskjul

I 2018 søsatte Fugleværnsfonden et helt unikt flydende fugleskjul i Tryggelev Nor. Her sidder man som besøgende i øjenhøjde med norets fugle, som ikke forstyrres, da skjulet

er forsynet med såkaldte envejsruder, hvor vi kan kigge ud, men de ikke kan kigge ind. Det har givet nogle helt enestående oplevelser af bl.a. røddrum, der på kun to meters afstand roligt spankulerer forbi skjulet, af sølvhejre og skarver der fisker i den lille dam foran skjulet og af skægmejer der slukker tørsten kun få centimeter fra glasruden.

Den nok vildeste oplevelse var da en besøgende fra første parket, som den første i næsten en menneskealder, kunne fotografere og bevidne odde-

rens genkomst til Langeland. Odderen kom faktisk så tæt på, at den dykkede ned under selve skjulet lige ud for den måbende fotograf!

Strandvold med udfordringer

Langs Langelands sydvestkyst ligger strandsøerne Piledybet, Tryggelev Nor, Salme Nor og Klise Nor, som oprindeligt er afspærret fra forbindelse med havet af strandvolde. Ved Tryggelev Nor har der været flere gennembrud af strandvolden, bl.a. i 1995, 2006 og senest i 2023. Gennembruddene giver tiltrængt vandfornyelse i noret, som i mange år har fået tilført kvælstof fra det omkringliggende land.

Tryggelev Nor har især modtaget kvælstofrigt drænvand fra en pumpestation, som afvandede Nørreballe Nor i nordøst. Med midler fra bl.a. EU LIFE Nature Fund blev Nørreballe Nor i 2004 gendannet og pumpestationen slukket, hvilket har bevirket, at de store mængder kvælstof fra det intensivt dyrkede Nørreballe Nor, nu er fjernet. Gennembruddet giver dog

også en række udfordringer for publikums adgang til noret og så oversvømmes nogle af de områder, hvor Fugleværnsfondens dyr græsser året rundt. Fugleværnsfonden har derfor flere gange måttet genetablere strandvolden på egen hånd, senest her i maj 2024. ●

Tryggelev Nor byder på et meget rigt fugleliv, her bl.a. yibe og rovterne. Foto: Bent Birk Kristensen

Engene afgræsses året rundt af kvæg og heste for at sikre de bedste betingelser for gæs og vadefugle. Foto: Allan Østergaard

HVAD VIL DU GIVE VIDERE?

Foto: Klyde af Rasmus Romme

Lad fuglene og naturen arve dig. Betænk Fugleværnsfonden i dit testamente. Sådan kan du sikre, at fuglenes sang også bliver en del af dine efterkommeres oplevelser og minder.

Naturen må aldrig blive tavs. Lad fuglene synge for evigt. Beskyt deres hjem.

Vil du vide mere?
Se www.fuglevaernsfonden.dk/testamente

Fugleværnsfonden

Ture med Fugleværnsfonden

Kom med på guidet fugletur i et af Fugleværnsfondens 25 naturreservater. Turene er gratis og for alle.

1. Nivå Bugt Strandenge

Åbent Hus, søndag 11/8 kl. 10

Åbent Hus på Naturens Dag, søndag 8/9 kl. 13

Fugleture, torsdag 12/9 kl. 10

Efterår ved Øresund, søndag 29/9 kl. 13

Fugletur, torsdag 10/10 kl. 10

3. Gundsømagle Sø

Skal vi se jagende fiskeørn? Lørdag 7/9 kl. 9

Oktober mylder af fugle, lørdag 5/10 kl. 9

4. Ravnstrup Sø

Fuglefoder og ringmærkning, søndag 6/10 kl. 10

6. Nyord Enge

Åbent Hus i fugletårnet, søndag 25/8 kl. 10

Åbent Hus i fugletårnet, søndag 29/9 kl. 10

8. Saksfjed-Hyllekrog

Hvæpsevågens Dag, søndag 25/8 kl. 9

Rovfugledage, hver onsdag fra 28/8 til 9/10 kl. 10

Rovfugletur, søndag 13/10 kl. 10

10. Gulstav Mose

Åbent Tårn, søndag 1/9 kl. 10

Fugletræk over Sydlangeland, søndag 15/9 kl. 10

Åbent Tårn, søndag 6/10 kl. 10

11. Tryggelev Nor

Åbent Tårn, søndag 1/9 kl. 13

Fugletræk over Sydlangeland, søndag 15/9 kl. 13

Åbent Tårn, søndag 6/10 kl. 13

13. Bøjden Nor

Åbent Skjul, søndag 15/9 kl. 10

Åbent Skjul, søndag 13/10 kl. 10

16. Stormengene

Vadefugle og klokkeensian, søndag 11/8 kl. 19

Trækfugle og ringmærkning, lørdag 14/9 kl. 8

20. Agerø

Vandretur på strandengene, søndag 6/10 kl. 9

Foto: Hvid vipsfjert af Allan Gudfio Nielsen

Fugleværnsfonden

Naturen må aldrig blive tavs

Find mere information om fugleturene på www.fuglevaernsfonden.dk

DOF BORNHOLM

KONTAKT

Formand: Jens Christensen
bornholm@dof.dk
dof-bornholm.dk

TURE

Ture den første søn. hver måned kl. 10.
P-plads ved Koldekilde/Segenvej/
Almindingsvej i Almindingen. Turlleder:
Eilif S. Bendtsen (tlf. 23488004).

Cykeltur fra Klemensker til Rø søn. 25/8 kl. 10. Ved stationsbygningen, Jernbanevej 5, 3782 Klemensker. Turlleder: Kell Olsen (tlf. 23242008) og Henriette Tøttrup Hansen (tlf. 24605089).

Tur til Dueodde lør. 14/9 kl. 8-12.
P-plads ved Dueodde Fyr, Fyrvejen 11, 3730 Nexø. Turlleder: Sune Riis Sørensen (tlf. 51902142) og DOF Bornholms Ungdomsafdeling.

Endagstur til Skåne i uge 40 kl. 6.30.
Rønne. Dato er afhængig af vejret. Tilmelding til turen er en interesse-tilkendegivelse, som man ikke er bundet af. Når datoen er fastsat, kontaktes alle. Tilmelding: Carsten Andersen (tlf. 23440256, carstenogannette@post.tele.dk).

DOF KØBENHAVN

KONTAKT

Formand: Ingelise Aarøe Petersen
kbh.kontakt@dof.dk
doftravel.dk

Se mere om DOF Travel:
Småture – www.doftravel.dk/småture
Busture – www.doftravel.dk/ture/
busogweekend
Fuglerejser – www.doftravel.dk/allerejser

DOF Kbh. planlægger foredrag og caféaftener i løbet af efteråret.

TURE

Ingelise Aarøe og Arne Volf viser fuglefotos og fortæller ons. 4/9 kl. 19.30-21.30. Hyltebjerggård, Linde Allé 33, 2720 Vanløse.

Foredrag ved Anders P. Tøttrup om ny viden og nye teknologier vedr. fugle-træk tors. 31/10 kl. 19.30-21.30. Hyltebjerggård, Linde Allé 33, 720 Vanløse.

DOF KØBENHAVN - GRÅGÆSSENE

KONTAKT

Jan Chr. Møllerup
f.mollerup@mail.dk
Tlf. 40 50 84 87
Forhør dig om evt. restpladser hos Jan Chr. Møllerup
dofkbh.dk/lokalafdelingen/
seniorudvalget

Specielt for SENIORER

Turledere:

Bjarne Andersen tlf. 40 55 23 14
Joan Klausen tlf. 51 92 88 36
Lis Geertz tlf. 30 13 21 79
Flemming Kragh Hansen tlf. 40 20 03 45

MØDER

Foredrag Natur i Kaukasus ons. 23/10 kl. 13. Frodes Folkehøjs i Kulturstationen Vanløse.

TURE

Store Vrøj i egne biler ons. 7/8 kl. 9-16. Tilmelding senest 1/7 til Flemming (flemming.kragh.hansen@gmail.com).

Bustur til Bøtø ons. 28/8 kl. 7-17. Ballerup Rådhus og opsamling ved 31 A. Indbetalt 290 kr. på reg.nr. 8401 konto 1190869, DOF København, Seniorudvalget senest 15/7.

Bognæs og Boserup i egne biler ons. 18/9 kl. 10-14. Bognæsvej p-plads.

Bustur til Fyn man 30/9 til tors. 3/10 kl. 7. Ballerup Rådhus og opsamling ved frakørsel 31 A. Vi bor på Danhostel Svendborg i delt dobbeltværelse/enkeltværelse med fuld forplejning. Indbetalt 3.600 kr. for dobbeltværelse eller 4.440 kr. for enkeltværelse på reg.nr. 8401 konto 1190869, DOF København, Seniorudvalget senest 15/8.

Bustur til Falsterbo ons. 16/10 kl. 7-17. Ballerup Rådhus og opsamling ved Terminal 3 i Lufthavnen. Indbetalt 285 kr. på reg.nr. 8401 konto 1190869, DOF København, Seniorudvalget senest 1/9.

ROSKILDE

KONTAKT

dof-roskilde.dk

TURE

Fugletur til Eskilsø søn. 22/9 kl. 9-12. Skovbroen, Skovvejen 38, 4050 Skibby. Herfra sejlad til Eskilsø. Pris 60 kr. Tilmelding til Per Frydenlund (tlf. 22548313, perfrydenlundn@gmail.com) senest 19/9.

Punkt- og spontantællingskursus v. Thomas Vikstrøm og Daniel Palm Eskildsen man. 30/9 kl. 15.30-21.30.

Den høje parkeringsplads ved Boserup Skov og derefter Byens Hus på Stændertorvet i Roskilde. Tilmelding Solveig Jonasson (detrenepip@gmail.com) senest 26/9.

Fugletur til Selsø søn. 6/10 kl. 9-13. Lille p-plads på Ventevej, 4050 Skibby lige nord for søen. Tilmelding til turlleder Per Frydenlund (tlf. 22548313, perfrydenlundn@gmail.com) senest 4/10.

DOF KØGE

KONTAKT

dofkoegedk

MØDER

Fotoaften tirs. 22/10 kl. 19. Det grønne Hus, Vestergade 3C, Køge. Kontakt: Allan Kruse (tlf. 42454219).

TURE

Søholm Engsø man 19/8 kl. 10-12. P-plads NØ for Søholm Gods v. indgang til skoven. Turlleder: Marta Bagoly Grun (tlf. 30422449).

REPRÆSENTANTSKABSMØDE

DOF's efterårsrepræsentantskabsmøde finder sted i dagene 16. til 17. november 2024 på Dalum Landbrugsskole i Odense. Dagsordenforslag skal være repræsentantskabets forretningsudvalg i hænde senest 4 uger før mødet. Eventuelle spørgsmål rettes til Mia Ilander Albrektsen i Fuglenes Hus tlf. 33 28 38 30

Fugletræk på Stevns man. 9/9 kl. 10-13.

Stevns Fyr. Turledere: Marta Bagoly Grun (tlf. 30422449) og Henning Skjelborg (tlf. 20714434).

Borreby Mose tors. 10/10 kl. 10-14.

P-plads i starten af mosen. Turleder: Ole Pedersen (tlf. 23423024).

DOF NORDSJÆLLAND

KONTAKT

Formand: John Hansen
Tlf. 22 29 52 42
formand@dofnordsj.dk
dofnordsj.dk

DOF VESTSJÆLLAND

KONTAKT

Formand: Morten Jensen
Tlf. 21 25 87 42
vsj.formand@dof.dk
dofvsj.dk

Ture:

Inger Nielsen
Tlf. 20 49 88 72
inger.ml@nielsen.mail.dk

TURE

Borreby Park og Mose tors. 1/8 kl.

10-13. Borrebyvej ved p-pladsen. Turleder: Jette Hallig (tlf. 20675850).

Borreby Mose lør. 17/8 kl. 9-12.

Borrebyvej ved p-pladsen. Turleder: Jette Hallig (tlf. 20675850).

Lejodde og sø søn. 25/8 kl. 9-12.

P-plads til venstre i begyndelsen af Musholmvej. Turleder: Carl Johan Corneliussen (tlf. 26152127).

Borreby Mose lør. 14/9 kl. 9-12.

Borrebyvej ved p-plads. Turleder: Jette Hallig (tlf. 20675850).

Ølsemagle Revle og Staunings Ø søn.

15/9 kl. 9-12. P-plads for enden af vejen Revlen ved ishuse. Turleder: Carl Johan Corneliussen (tlf. 26152127).

Halsskov Odde søn. 6/10 kl. 12-14.30.

Musholmvej 3, 4220 Korsør. Turleder: Jette Hallig (tlf. 20675850).

Kongemose, Store Åmose søn. 27/10

kl. 9-12. P-plads ved Assentorpvej og Maglemosevej lige nord for Assentorp. Turleder: Carl Johan Corneliussen (tlf. 26152127).

Flyndersø og Korshage søn. 24/11

kl. 9-12. P-plads for enden af Korshagevej, 4581 Rørvig. Turleder: Carl Johan Corneliussen (tlf. 26152127).

DOF STORSTRØM

KONTAKT

Formand: Bo Kayser
Tlf. 51 34 62 78
kontakt@dofstor.dk
dofstor.dk

DOF FYN

KONTAKT

Formand: Henrik Kalckar Hansen
Tlf. 30 70 90 38
kalckar@webspeed.dk
doffyn.dk

TURE

Tryggelev Nor søn. 25/8. Tilmelding Claus Dalskov (tlf. 20514347) hvor mere info om mødetid og -sted angives.

Ringmærkning Keldsnor Fuglestation

søn. 15/9 kl. 8. P-plads ved Gulstav Mose. Tilmelding Michael Bjerregård (tlf. 53600784).

Helnæs Made søn 13/10.

Tilmelding Ib Bager (tlf. 30205424) hvor mere info om mødetid og -sted angives.

DOF SØNDERJYLLAND

KONTAKT

Formand: Gert Fahlberg
gert.fahlberg@abbsyd.dk
dof-syd.dk

DOF SYDVESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Karin Gustausen Tlf. 28258786
kgustausen@gmail.com, dofsydvest.dk

Ture:

Kim Mogensen, Tlf. 40592244,
kim.mogensen@mvpb.net

MØDER

Projekt Hedehøg ved Lars Maltha Rasmussen man. 9/9 kl. 19-21.

Mødelokale 1. Hovedbiblioteket, Nørregade 19, 6700 Esbjerg. Kontakt: Karin Gustausen (tlf. 28258786, kgustausen@gmail.com).

Fugle, folk og forskning – sammen bliver vi klogere på Danmarks fugle, ved Henning Heldberg fra Aarhus Universitet ons. 9/10 kl. 19-21. Mødelokale 1, Hovedbiblioteket, Nørregade 19, 6700 Esbjerg. Kontakt: Inge Nagstrup (tlf. 21644401, Ingenagstrup@gmail.com).

PÅ TUR MED DOF TRAVEL FUGLEREJSER MED INDHOLD

Se de ledige pladser på fuglerejserne til
Spanien - rovfugletræk,
Polen,
Finland samt
Kruger NP Sydafrika.

WWW.DOFTRAVEL.DK

FUGLEREJSER OVER HELE VERDEN MED KVALIFICEREDE OG ERFARNE LEDERE

TURE

Vadefugle ved Sneum og Kongeåens udløb lør. 17/8 kl. 7. P-plads ved Sneum Sluse. Turledere: Niels Knudsen og Per Fabricius. Tilmelding senest 14/8: Niels Knudsen (tlf. 40951537, nk@esenet.dk).

Trækobs. ved Hønen, Fanø søn. 8/9 kl. 5.30. Fanøfærgelejet i Esbjerg. Bemærkninger: Turen til Nordby-Sønderho og retur foregår med cykel. Turledere: Aage Gejl Hansen og Kim Fischer. Tilmelding senest 5/9: Aage Gejl Hansen (tlf. 50545619, aagegejl@gmail.com).

Trækfugle, ringmærkning og kratluskeri på Sydrømø med Fugleværnsfonden lør. 14/9 kl. 8. P-plads ved Stormengevej/Rimmevej ved Stormengene, Rømø. Tureder: Klaus Bertram Fries. Tilmelding senest 11/9: Per Fabricius (tlf. 20830758, fabrik.ugle@gmail.com).

Blåvand, Ho plantage og Skallingen søn. 20/10 kl. 8. P-plads ved Blåvand fyr. Turledere: Åge Gejl Hansen og Niels Knudsen. Tilmelding senest 16/10: Aage Gejl Hansen (tlf. 50545619, aagegejl@gmail.com).

DOF SYDØSTJYLLAND

KONTAKT

dof-sydostjylland.dk

TURE

Borre Knob tors. 8/8 kl. 14-16. P-plads Søborgvej 20, 7130 Juelsminde. Turleder: Carsten Fynbo Larsen (tlf. 20834345).

Vorsø lør. 10/8 kl. 9.30-13.30. P-plads ved Brigsted strand, Vorsøvej 28, 8700 Horsens. Pris 90 kr. Tilmelding til turleder Marianne Fock (tlf. 30270948, mariannefock@gmail.com).

Blåvand ons. 11/9 kl. 9. P-plads ved Blåvand Fyr, Fyrvej 106, 6857 Blåvand. Tur i privatbiler. Turleder Peter Damgaard (tlf. 21565442).

Traner på Randbøl Hede søn. 22/9 kl. 17.30-20. Naturrum Kirstinelyst, nær Frederikshåbvej 49, 7183 Randbøl. Turleder: Nina Rosendahl Larsen (tlf. 22913629).

Langeland tors. 3/10. Detaljerne er ikke på plads, hold øje med hjemmesiden. Turleder: Peter Damgaard (tlf. 21565442).

Trelde Næs lør. 12/10 kl. 8.30-12. P-plads, Trelde Næs Vej 289, 7000 Fredericia. Turleder: Gunner Nielsen (tlf. 26130030).

DOF VESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Lars Holm Hansen
Tlf. 22 96 13 17
formand@dofvestjylland.dk
dofvestjylland.dk

Ture:

Marianne Linnemann
Tlf. 20 14 50 10
linnemann.marianne@gmail.com

TURE

Efterårstræk ved havet og fugle ved Vest Stadil Fjord lør. 7/9 kl. 7-12. P-plads ved Bækbygård Strand ca. 10 km nord for Søndervig. Turleder: Jens Ballegaard (tlf. 22821175, jballegaard@youmail.dk).

Trækfuglene i Skjern Enge søn. 29/9 kl. 13-16. Fugleskjulet ved vejen mellem Lønborg og Skjern (Hestholmtårnet). Turleder: Børge Vistisen (tlf. 30821719, embv@em-bv.dk) og Laurids E. Andreassen (tlf. 42260316, ea@skjern-net.dk).

DOF VESTJYLLAND - GRÅSPURVENE

Specielt for SENIORER

KONTAKT

Ingerid Elmquist
Tlf. 51 21 73 75
ingeridelmquist@gmail.com

TURE

Veserne og Harboøre Tange tors. 22/8 kl. 7-12. P-plads ved nordenden af Ferring Sø. Turleder: Kristian Tikjøb Olsen (tlf. 24450155, tikjoebolsen@gmail.com).

Geddal Enge og Sønderlem Vig tirs. 10/9 kl. 9-13. P-plads ved Geddal Enge. Turleder: Leif Novrup (tlf. 97448301, 23315601, leifnovrup@pc.dk).

Rundt om De østlige Vejler ons. 23/10 14-18.30. Naturrum Vejlerne midt på Bygholmdæmningen. Turleder: Christian Hjorth (tlf. 29287502, christian.hjorth@dof.dk).

BESTIL FUGLEÅRET 2023

BOGEN OM FUGLELIVET I DANMARK I DET FORGANGNE ÅR KAN NU BESTILLES PÅ MINSIDE.DOF.DK/MAGASINER.

SÆT FLUEBEN UD FOR FUGLEÅRET, HVIS DET IKKE ALLEREDE ER GJORT.

DOF ØSTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Niels Kristian Bech Jensen
nkbj1970@hotmail.com
dofoj.dk

MØDER

Fuglene på Fanø med Marco Brodde tors. 12/9 kl. 19.30-21.30. MindLab på Naturhistorisk Museum, Wilhelm Meyers Allé 10, 8000 Aarhus C.

Temadag i samarbejde med andre grønne foreninger i Aarhus-området lør. 5/10 kl. 13-17. MindLab på Naturhistorisk Museum, Wilhelm Meyers Allé 10, 8000 Aarhus C.

"Tips og Tricks" særligt for nye medlemmer man. 21/10 kl. 19.30-22. Bio-X lokalet på Naturhistorisk Museum, Ole Worms Allé 4, 8000 Aarhus C.

DOF ØSTJYLLAND - GRÅKRAGERNE

KONTAKT

dofoj.dk/graakragerne

Specielt for SENIORER

TURE

Endelave tirs. 20/8 kl. 8.20-15.50. P-plads, Snaptunvej 69, Snaptun. Turlleder Ole Jensen (tlf. 23290118).

Følle Bund og Kalø Slotshave man. 16/9 kl. 10-15. Molsvej, 8410 Rønede. P-plads på vestsiden af Molsvej. Turlleder Ole Jensen (tlf. 23290118).

Kølsen/Skalså Engsø tors. 10/10 kl. 10-15. Brunbankevej, 8831 Løgstrup.

DOF ØSTJYLLAND - FUGLEPIGERNE

KONTAKT

fuglepigier.wordpress.com

Specielt for KVINDER

TURE

Saksfjeld/Hyllekrog lør. 24/8 til søn. 25/8 kl. 7. Vandrerhjemmet i Maribo, Ved Stadion 2b, Maribo. Turledere: Rikke Rørbech (tlf. 22249850) og Karen Sander (tlf. 61265522).

Kølsen-Skals Engsø og Hjarbæk Fjor søn. 8/9 kl. 9-14. P-plads for enden af Brunbankevej i Kølsen, 8831 Løgstrup. Turledere: Inger Klit (tlf. 31386206) og Karen Sander (tlf. 61265522).

Agger Tange lør. 19/10 kl. 9.30-15.

Vestervig kirke. Turledere: Dorte Fauerschou Hertz (tlf. 22363258) og Inger Klit (tlf. 31386206).

DOF NORDVESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Martin Høj Hansen
Tlf. 87 51 41 52
martin.hoj.hansen@gmail.com
dof-nordvestjylland.dk

Ture:

Aase Busk Kristensen
Tlf. 28 59 12 54, aasebusk@hotmail.com

TURE

Ørneklubben/Fiskeørnetur ved Kølsen-Skals Engsø søn. 25/8 kl. 9-11.30.

P-plads for enden af Brunbankevej, 8831 Løgstrup. Turledere: Martin Høj Hansen (tlf. 87514152) og Michael Winther (tlf. 60898039).

Naturens Dag søn. 8/9. Se hjemmeside for tid og sted. Turlleder: Jan Skjoldborg Kristensen (tlf. 53611429).

Fugletur til Venø søn. 22/9 kl. 9-12. Færgelejet på Struer-siden Turlleder: Brian Jakobsen (tlf. 51258555).

Nostalgi-tur til Hjardemål og Østerild lør. 31/8 kl. 9-12. Testcentret i Østerild. Turlleder: Jan Skjoldborg Kristensen (tlf. 53611429).

Vandretur på Agerøs strandenge med Fugleværnsfonden søn. 6/10 kl. 9-13. P-plads, Agerøvej 32, 7960 Karby. Turledere: Hans Dahlgard (tlf. 26326160) og naturvejleder Allan Gudio Nielsen (tlf. 20890909).

Havfugletur til Hanstholm søn. 13/10 kl. 9-12. Roshage. Turlleder: Jan Skjoldborg Kristensen (tlf. 53611429).

Ørneklubbetur/Bynær tur Skive man. 14/10 kl. 9-12. Hotel Strandtangen, Strandvejen 28, 7800 Skive. Turlleder: Brian Jakobsen (tlf. 51258555).

DOF NORDVESTJYLLAND - GRÅMEJSERNE

KONTAKT

Web: dof-nordvestjylland.dk/kategori/gramejse

Specielt for SENIORER

TURE

Agger Tange mandag 12/8 kl. 9-13. Agger Havn, Havnevej, 7770 Vestervig. Turlleder: Hans Dahlgard (tlf. 26326160).

Feggesund tors. 12/9 kl. 9-13. Skarregård, Feggesundvej 53, 7900 Nykøbing Mors. Turlleder: Hans Dahlgard (tlf. 26326160).

Vandretur på Buksør Odde Mors tirs. 15/10 kl. 9-13. Jørsby Kirke, Strandvænget 41, 7900 Nykøbing Mors. Turlleder Hans Dahlgard (tlf. 26326160).

DOF NORDJYLLAND

KONTAKT

Formand: Gitte Holm
dofnord.dk

MØDER

Hans Henrik Larsen viser billeder tors. 5/9 kl. 19. Knivholt Hovedgård, Hjørringvej 180, 9900 Frederikshavn. Kontakt: Carsten Sørensen (tlf. 23656439) og Aase Jensen (tlf. 27144083).

Povl Anker Buhl og Esben Slot-Andersen fortæller om gråstrubede lappedykkere tors. 3/10 kl. 19. Knivholt Hovedgård, Hjørringvej 180, 9900 Frederikshavn. Kontakt: Carsten Sørensen (tlf. 23656439) og Aase Jensen (tlf. 27144083).

TURE

Sæsonstart tors. 8/8 kl. 19. Ved Bålpladsen, Nordre Strandvej, 9900 Frederikshavn. Turledere: Carsten Sørensen (tlf. 23656439) og Aase Jensen (tlf. 27144083).

DOF NORDJYLLAND - GRÅMEJSESNORD

KONTAKT

Poul Erik Sperling
Tlf. 20 28 44 05,
pes@vidtfarmnord.dk

Specielt for SENIORER

Svend Erik Mikkelsen
Tlf. 61 60 73 61, svemik45@hotmail.com

Peter Manstrup
Tlf. 20 54 01 20, p.manstrup@gmail.com
dofnord.dk/gramejserne

GAVEKORT TIL BIDRAGYDERE

Mange medlemmer og ansatte bidrager med indhold til Fugle & Natur. Som en anerkendelse modtager bidragerne et gavekort til Naturbutikken efter flg. retningslinjer:

- 1) Anerkendelse for bidrag er som udgangspunkt symbolsk og kan ikke betragtes som aflønning.
- 2) Ansatte og medlemmer af hovedbestyrelserne i DOF og FVF modtager ikke gavekort for deres bidrag til DOF's medier, da de primært bidrager i arbejdstiden eller con amore.
- 3) Gavekortet udstedes første gang bidraget benyttes af DOF. Ved gentagelse/genbrug i flere medier udstedes ikke yderligere gavekort.
- 4) Artikler på ca. 1500 – 2000 ord anerkendes med et gavekort på 200 kr. 5) Fotos anerkendes med gavekort således: A: 1 foto, 100 kr. / B. 2-4 fotos, 200 kr. / C: 5+ fotos, 300 kr.
- 6) Udstedelsen af gavekort foregår løbende i takt med at bidragene benyttes.

DANSK ORNITOLOGISK FORENING – DOF

DOF er landsforeningen for fuglebeskyttelse og fugleinteresserede

DOF er den danske afdeling af BirdLife International.
Vesterbrogade 138-140, 1620, København V
Telefon (alle hverdage 11-15): 3328 3800

DOF's formand:

Egon Østergaard tlf: 3116 2030,
email: egon.ostergaard@dof.dk

Indmeldelse i DOF:

Ønsker du at blive medlem af DOF, kan det ske via dof.dk eller ved at kontakte dof@dof.dk.

Ønsker du at give en donation, kan du indbetale beløbet til Merkur reg. nr. 8401 kontonr. 1043118. Donationer og støttebeløb er fradragsberettiget.

Årlige kontingenter:

Medlemmer:	520 kr.
Ungdomsmedl. (til 30 år):	265 kr.
Ørneklub (6-12 år):	265 kr.
Husstandsmedlemsskab:	695 kr.

Naturbutikken:

Naturbutikken i Fuglenes Hus
tlf: 3328 3838. Åbningstider: Man.-fre. kl. 11-17, lør. 10-16.
www.naturbutikken.dk

Fuglerejser hvor alle kan være med

Philippine Pitta

Filippinerne

9-29/1 2025

Rundtur på de tre hovedøer:
Luzon, Mindanao og Palawan.

Et overflødhedshorn af spændende fugle
Vi regner med over 100 endemiske arter

Vi besøger bl.a. lokaliteter for den stærkt truede Philippine Eagle (Abeørn) og overvintrende Chinese Crested Tern, som man frygtede var uddød men blev genfundet i år 2000

Turledere: Mads og Tina Elley samt lokal guide

Cabot's Tragopan

Kina

15/2 - 1/3 2025

To ugers rundrejse i det SØ-lige Kina

Poyang Lake: Tusindvis af Siberian, White-naped og Hooded Crane, Baer's Pochard og meget mere

Emei Feng: Cabot's Tragopan, flere fasaner mv.

Crested Ibis, Oriental Stork, Scaly-sided Merganser samt en række arter Laughingthrush, værlinger mm
Chance for Spoon-billed Sandpiper

Turledere: Mads og Tina Elley samt lokal guide

Sri Lanka Blue Magpie

Sri Lanka

23/3 - 5/4 2025

Den klassiske rundtur med alle 34 endemiske arter, bl.a. Serendib Scops Owl (først beskrevet i 2004)

Vintergæster som Indian Pitta, Kashmir Flycatcher, Pied Thrush, Indian Blue Robin og mange andre

Pheasant-tailed Jacana i yngledragt

Leopard og vilde Elefanter i Yala National Park
Sejltur med gode chancer for Blåhval (tilvalg)

Turleder: Mads Elley samt lokal guide

Se også den spændende tur til Taiwan 20/4-3/5 2025 på www.fagelguidning.se

Et udvalg af vore rejser i 2024:

- Landsort i Stockholms skærgård 23-25 maj: Smuk natur, oplev ringmærkning
- Øland. Fugletur på cykel 5-9 juni: Fuglesang, masser af blomster, Ottenby
- Den spanske sydkyst 13-20 sept: Rovfugle, bådture delfiner/hvaler & havfugle, Ronda
- Øland 3-6 okt og 21-24 okt (kun kvinder): Træfugle, oplev ringmærkning, god mad
- Sydlig Portugal 6-13 nov: Stor- og dværgratpe, dejligt vejr, Sagres
- Andalusien 2-9 marts 2025: Træfugle over Gibraltarstrædet, Iberisk Los, Ronda

Programmer mv: www.fagelguidning.se

Ring gerne til Mads Elley: +45 30251715

Det personlige rejsebureau!

INSPIRED BY

GENERATION
NATURE

SWAROVSKI
OPTIK

BE YOND SEEING

DEN FØRSTE INTELLIGENTE KIKKERT

AX VISO

SEE THE UNSEEN